

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

**Evaluační nástroje využívané při hodnocení ŠVP na
mateřských školách v Libereckém kraji**

2013

Červová Naděžda

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Naděžda Červová

**Evaluační nástroje využívané při hodnocení ŠVP na
mateřských školách v Libereckém kraji**

**Evaluation tools used for scoring school educational
programs at kindergartens in a Liberec region**

Bakalářská závěrečná práce

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Školský management

Vedoucí závěrečné práce: PhDr. Václav Trojan Ph.D.

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením vedoucího práce PhDr. Václava Trojana Ph.D. a citovala všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze: 30. 3. 2013

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování panu PhDr. Václavu Trojanovi Ph.D. za jeho cenné rady, drahocenný čas a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala ředitelkám a učitelkám vybraných mateřských škol v Libereckém kraji, zvláště za jejich vstřícnost a názory, které byly použity v této práci.

.....

podpis

NÁZEV:

Evaluační nástroje využívané při hodnocení ŠVP na mateřských školách v Libereckém kraji

AUTOR:

Naděžda Červová

KATEDRA:

Centrum školského managementu

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Václav Trojan PhD.

ABSTRAKT:

Závěrečná bakalářská práce se zabývá problematikou hodnocení Školních vzdělávacích programů na mateřských školách v Libereckém kraji. Práce vychází ze zákonných norem platných pro předškolní vzdělávání. Práce pojednává o evaluačních nástrojích, evaluaci a hodnocení v teoretické rovině, zabývá se analýzou výsledků výzkumu a přináší metodická doporučení k evaluaci Školních vzdělávacích programů na mateřských školách.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Evaluace, hodnocení, evaluační nástroje, školní vzdělávací program.

TITLE:

Evaluation tools used for scoring school educational programs at kindergartens in a Liberec region

AUTHOR:

Naděžda Červová

DEPARTMENT:

Education management centre

SUPERVISOR:

PhDr. Václav Trojan PhD.

ABSTRACT:

Final bachelor thesis with the evaluation of school educational program for kindergarten in the district. The thesis is based on the legal standards for preschool education. It deals with the evaluation tools, evaluation and assessment of the theoretical level it deals with the analysis of the research result and provides methodological advice to evaluate school educational program for kindergartens.

KEYWORDS:

Evaluation, evaluation tools, school educational program.

Obsah:

1 Úvod	8
2 Teoretické vymezení	9
3 Vymezení základních pojmů	
3.1 Evaluace, hodnocení	10
3.2 Školní vzdělávací program	12
3.3 Evaluační nástroje	13
3.3.1 Analýza dokumentů	14
3.3.2 Deník	14
3.3.3 Pololetní hodnocení TVP	14
3.3.4 Hospitace	15
3.3.5 Portfolio	15
3.3.6 Sebehodnocení	16
3.3.7 Zpětná vazba tematické části	16
3.3.8 Anketa pro rodiče	16
3.3.9 Dobrá škola	16
3.3.10 Dotazník INDI MŠ	17
3.3.11 Dotazník o klimatu v učitelském sboru	18
3.3.12 Internetová prezentace	18
3.3.13 Kompetentní učitel pro 21. století	18
3.3.14 Oregonská metoda	20
3.3.15 SUKY, RoK v MŠ	20
3.3.16 SWOT analýza	21
4 Hodnocení školního vzdělávacího programu	22
5 Hodnocení podmínek vzdělávání	
5.1 Cíle a kritéria	23
5.2 Oblasti podmínek vzdělávání	24
6 Hodnocení průběhu a procesu vzdělávání	26
7 Hodnocení výsledků vzdělávání	29
8 Vzdělávací nabídka	31
9 Cíle a kritéria	32
10 Realizace evaluace zpracování závěru	33

11 Výzkumná část	
11.1 Cíle výzkumného šetření	35
11.2 Základní soubor	35
11.3 Výběrový soubor	36
11.4 Výzkumné předpoklady	36
12 Výsledky dotazníkového šetření, grafy	37
13 Závěr	49
14 Použité prameny a literatura	51
15 Přílohy	53

1 Úvod

V důsledku zavedení dvouúrovňového kurikula, a s možností volby vlastní cesty, se pojí vysoká odpovědnost pedagogů za to, že předškolní vzdělávání realizované v konkrétní mateřské škole odpovídá požadavkům uvedeným v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Právě vlastní vyhodnocování, zda a do jaké míry tomu tak opravdu je, přináší pedagogům zpětnou vazbu o zvoleném postupu, a tedy větší jistotu, kterou v rámci volnějších pravidel dnes často postrádají. Proto je přirozené, aby se evaluace stala nezbytnou a samozřejmou součástí práce každé mateřské školy. Evaluace jako proces průběžného vyhodnocování vzdělávacích činností, situací i podmínek vzdělávání, realizovaný uvnitř mateřské školy a odehrávající se v několika na sebe navazujících a neustále se opakujících fázích. Poznatky získané průběžným vyhodnocováním poskytují pedagogům zpětnou vazbu o kvalitě vlastní práce. Pedagogové poznatky cíleně využívají k optimalizaci a zlepšování vzdělávacího procesu i podmínek, za nichž vzdělávání probíhá. Nejedná se tedy o jednorázové a náhodné zhodnocení určitého jevu na základě subjektivního dojmu pedagoga, ale o proces, který je realizován systematicky, podle předem připraveného plánu.

Evaluační procesy považuji v mnoha směrech činnosti mateřské školy za klíčové. Jako řídící pracovník přemýšlím o systému řízení školy prostřednictvím evaluačních procesů, které nabízejí široké spektrum možností a příležitostí. Záleží na jejich uchopení. Téma práce jsem si volila i z důvodu svého odborného zaměření a z důvodu vlastního zájmu.

Cílem práce je shrnout dosavadní poznatky v oblasti hodnocení Školního vzdělávacího programu, a to jak v teoretické rovině, tak praktickým zmapováním situace na mateřských školách ve výzkumné části.

Obecně je mým záměrem vytvořit srozumitelnou a po odborné stránce kompetentní závěrečnou práci, která může managementu mateřských škol pomoci s výběrem vhodných nástrojů při hodnocení ŠVP.

Teoretická část závěrečné práce vychází především z odborných pramenů a literatury. Výzkumná část vychází z výsledků dotazníkového šetření, z vlastních zkušeností práce ředitelky mateřské školy, z rozborů hodnocení ŠVP jednotlivých mateřských škol Českou školní inspekci a rozbořem autoevaluačních zpráv na webových stránkách mateřských škol Libereckého kraje.

2 Teoretické vymezení

V současné době se novelou Školského zákona ruší povinnost škol zpracovávat zprávu o vlastním hodnocení školy (evaluace), již není podkladem pro hodnocení České školní inspekce a je ponecháno pouze jako **východisko** pro zpracování výroční zprávy o činnosti školy. Zpráva z vlastního hodnocení, jejíž jednou z podoblastí je hodnocení ŠVP, není tedy součástí povinné dokumentace škol a školských zařízení. Zároveň se **ruší** povinnost vypracovávat vlastní hodnocení školy podle struktury, pravidel a termínů stanovených vyhláškou. (§ 8 a § 9 vyhlášky č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy, ve znění vyhlášky č. 225/2009 Sb., jsou po novelizaci ustanovení §12 odst. 2 školského zákona neúčinná).

Škola však může zprávu o vlastním hodnocení zpracovávat i nadále. Je to nyní zcela na zvážení školy samotné. Termíny, strukturu a obsah vlastního hodnocení si škola stanoví sama .Tedy je v zájmu škol samotných zamýšlet se nad vlastními kroky, ohlížet se za výsledky své práce, zvažovat všechny okolnosti a situace, které do předškolního vzdělávání vstupují.

3 Vymezení základních pojmů

3.1 Evaluace a hodnocení

Nyní se pokusím vysvětlit základní pojmy, které se budou v textu bakalářské práce objevovat a se kterými budu pracovat.

V odborné české literatuře se setkáváme jednak s pojmem evaluace, ale také s pojmem hodnocení. Průcha řadí evaluaci mezi pojmy odborné a tvrdí, že častěji je tento pojem užíván v širších kontextech běžné školní praxe.¹

Podle Bečvářové je v pedagogické praxi evaluace chápána jako řízené hodnocení podle předem určených pravidel. Na rozdíl od hodnocení je tedy evaluace kvalitativně i kvantitativně vyšší, zahrnuje průběžné vyhodnocování podmínek vzdělávání, procesů vzdělávání, výsledků vzdělávání i programových dokumentů, jejich kvality včetně naplňování stanovených cílů.

Hlavním rysem evaluace je systematičnost, dlouhodobost s jasně stanoveným cílem. Jde v podstatě o proces nekonečný, stále se opakující, ale kvalitativně stoupající. Všechny hodnotící postupy by měly být prováděny metodicky správně, s pravidelným sběrem informací, podle předem stanovených a stejně chápaných kritérií. Nedílnou součástí evaluace je, že jejím obsahem jsou i návrhy a opatření důležitá pro další rozhodování, která je třeba přijmout, v pedagogické praxi zrealizovat a po určitém období vyhodnotit jejich účinnost.²

Evaluaci ve spojitosti se školou lze podle Vašátkové rozlišovat i z hlediska těch, kteří ji provádějí, na evaluaci externí (vnější), která je uskutečňována orgány inspekce, zřizovateli, výzkumnými pracovišti a jinými a evaluaci interní (vnitřní), při níž škola evaluuje sebe sama. Každá z nich s sebou samozřejmě nese určité výhody i omezení.³

Autorka programu mateřská škola podporující zdraví Havlíková do konce vnímá evaluaci jako výsledek vnitřní a vnější evaluace, jako komplexní hodnocení práce a činnosti celé mateřské školy.⁴ Externí evaluace má kvalitu především prokazovat, vnitřní ji má primárně zlepšovat. Externí i interní evaluace jsou potřebné, měly by být především v souladu, v rovnováze, neměly by si protiřečit.

Hodnocení podle Slavíka je porovnávání „něčeho“ s „něčím“, při kterém rozlišujeme „lepší“ od „horšího“ a vybíráme „lepší“ nebo se snažíme najít cestu k nápravě či aspoň „zlepšení“ „horšího.“⁵

Obecně můžeme hovořit o tom, že hodnocení je přirozená součást našeho osobního i profesního života a celým naším životem nás provází. Je proto přirozené, že o hodnocení neustále hovoříme a snažíme se hledat cesty, jak ho provádět.

Pro lepší pochopení obou termínů lze využít schematického znázornění podle Nezvalové.⁶

HODNOCENÍ (neřízené hodnocení)

Kritéria: nejsou vymezena, indikátory výkonu nestanoveny explicitně, nesdíleny mezi partnery.

Evaluační plán: není přesně stanoven, není jasné, co kdo bude dělat, není konzistentní s cíli, není připravován záměrně, je použit v případě potřeby

Metody: nejsou předem stanoveny, metody nekonzistentní, nepromyšlená analýza dat.

EVALUACE (řízené hodnocení)

Kritéria: vymezena explicitně, odsouhlasena, stanovené specifické oblasti priorit, založené na vymezených cílech, formulovány indikátory výkonu.

Evaluační plán: je strukturovaný, je jasná odpovědnost, explicitní vztahy s cíli, vyžaduje detailní plánování.

Metody: systematické, přesně určené zdroje dat, použit reprezentativní vzorek, evaluační nástroje odpovídají metodám použitým pro sběr dat, vypracování zprávy.

Z RVP PV vyplývá, že každá škola je povinna vytvořit si svá vlastní pravidla pro evaluaci a hodnocení včetně toho, že si musí určit cíle, prostředky i kritéria. V oblasti řízení jde o vytvoření důležitých výchozích dokumentů, které jsou součástí veřejného ŠVP a které zajišťují sledování a vyhodnocování činností školy i jejich využívání pro optimalizaci další práce. To znamená ujasnit si systém a určit pravidla, za jakých podmínek a s jakými očekávanými výsledky průběžně monitorovat a získávat písemné podklady a jak informace z kontrol vyhodnocovat a využívat pro zkvalitnění další práce.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání dále pracuje s odborným termínem, který úzce souvisí s evaluací a jedná se o autoevaluaci. Školský zákon v § 12 používá pojem vlastní hodnocení školy. S pojmem

autoevaluace pracuje také Program podpory zdraví v mateřské škole. Havlíková se spoluautorkami knihy o podpoře zdraví na mateřských školách definovaly vztahy mezi vnitřní a vnější evaluací. Uvádí, že autoevaluace je významnou a nezastupitelnou součástí práce školy. Aby plnila účel a nebyla formální záležitostí, musí probíhat pravidelně a systematicky, správným metodickým postupem, v předem vymezených oblastech, pro které si mateřská škola stanovila indikátory (kritéria, ukazatele nebo také hlediska kvality). Důležitým předpokladem také je, aby k ní všichni zúčastnění přistupovali s vědomím, že dává podklady pro rozhodování a plánování dalšího rozvoje školy.⁷ Ze všech zákonných dokumentů, ale i odborné literatury vyplývá, že autoevaluace je proces systematický, v jasně vymezených oblastech, prováděný pravidelně, podle předem stanovených a přijatých kritérií, předem stanovenými nástroji, prostředky, způsoby a svědomím, že je základem rozhodování pro další plánování a jednání. Pojmy autoevaluace a vlastní hodnocení školy se tedy staly v českých zákonných dokumentech **synonymy**.

3.2 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program je stěžejní programový dokument každé mateřské školy, vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a je jedinečný svým obsahem, formou i způsobem zpracování. ŠVP je základním povinným dokumentem pro pedagogy i další zaměstnance školy a je významnou vizitkou školy samé. Škola ŠVP deklaruje svoji identitu, hodnotovou orientaci, filozofii, strategii, formální a metodické priority své práce. Poskytuje úplné a přehledné informace o poskytovaném vzdělávání a jeho kvalitě. ŠVP by měl být otevřeným pracovním materiálem, který se aktuálně přizpůsobuje měnící se situaci. ŠVP je dokument přístupný rodičovské i odborné veřejnosti.

ŠVP musí vycházet z analýzy konkrétních podmínek a situace, které má škola k dispozici, musí reflektovat potřeby a možnosti dětí včetně smysluplných požadavků rodičů. ŠVP představuje promyšleně formulovaný komplexní projekt obsahu vzdělávání i jeho podmínek, které jsou školou vytvořeny se zřetelnou vazbou na cíle předškolního vzdělávání dané RVP PV, ale také na alternativní

nebo vlastní cíle školy. *Jak ukazují zahraniční zkušenosti, pokud není školní vzdělávací program jen formálním konstatováním současného stavu nebo akademickým slohovým cvičením, ale klade si za cíl v nějakém ohledu změnit školní realitu, je jeho uvádění do života dlouhým (mnohaletým), náročným a konfliktním procesem. Je třeba získávat podporu veřejnosti, školit učitele, provádět evaluaci, původní program korigovat atd. (Průcha, 1997, s.249)*

3.3 Evaluační nástroje

Školy v minulých letech postrádaly ze strany státu metodickou podporu a pokládaly vlastní hodnocení školy (autoevaluaci) za jeden z největších problémů nejen při zpracování ŠVP, ale zejména při jeho evaluaci.

Z tohoto důvodu MŠMT a NIDV v Praze uvedly do praxe projekt s názvem : „Autoevaluace – vytváření systému a podpora škol v oblasti vlastního hodnocení aneb Cesta ke kvalitě.“ Cílem projektu (2009 – 2011), který byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR, bylo podpořit autoevaluační procesy na školách a vhodně porovnávat autoevaluaci a externí evaluaci ve spolupráci se školami, zřizovatelem a ČŠI tak, aby bylo zajištěno trvalé zvyšování kvality práce škol.

Konkrétně byla v projektu vytvořena strukturovaná nabídka evaluačních nástrojů a postupů, podpůrný poradenský systém, podpořeno sdílení zkušeností mezi školami, vytvořen systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků škol v problematice autoevaluačních procesů. Byla vytvořena metoda posunování požadované kvality evaluačních procesů a výstupů.

Evaluačním nástrojem rozumíme spolehlivou metodu či techniku sběru dat pro účely vlastního hodnocení školy nebo postupy podporující různé fáze evaluačního procesu. Nebo metody stanovení priorit, směřování rozvoje školy a podobně.

Každý evaluační nástroj prochází procesem ověřování. Smyslem tohoto procesu, který se v odborné terminologii nazývá standardizace, je získat a následně poskytovat uživatelům daného nástroje maximum informací o tom, jak nástroj používat a správně interpretovat výsledky. Jde o sběr podnětů a zkušeností ze škol, u kvantitativních nástrojů jde o získání souhrnných výsledků

ostatních škol, aby bylo možné s nimi konfrontovat výsledky vlastní školy a získat tak bohatší informace.⁸

Evaluační nástroje o kterých se zmíním nyní, nebudou vyčerpávajícím seznamem nástrojů používaných nejčastěji na mateřských školách, ale půjde spíše o upozornění na jejich důležité místo v procesu evaluace ŠVP a autoevaluace mateřské školy.

3.3.1 Analýza dokumentů

U tohoto evaluačního nástroje jde především o získávání informací z písemných dokumentů (třídní kniha, portfolia dětí, školní řád, zápisy z pedagogických rad, třídní plány a podobně). Při analýze dokumentů jde o rozbor, sumarizaci či vyhodnocování vlastností, struktury nebo jejich obsahu. Učitelky mateřských škol využívají především analýzu záznamu o dětech k posouzení výsledků vzdělávání. Ředitelka využívá analýzy všech dokumentů v rámci své kontrolní a hospitační činnosti, především pak k hodnocení průběhu vzdělávání.

3.3.2 Deník

Z tohoto nástroje nelze jednoznačně vycházet z předem dané struktury či obsahu. Jde o písemný záznam, který zachycuje podle Syslové profesní i osobní zkušenosti jednotlivce. Může jít o popisky zkušeností ze vzdělávací práce až po interpretace pocitů v různých situacích. Při pravidelném zaznamenávání pozorovaných skutečností, pocitů a myšlenek je cenným nástrojem pro sebereflexi a sebehodnocení vlastní práce učitelky.

3.3.3 Pololetní hodnocení třídního vzdělávacího programu (TVP)

Ucelenější pohled na kvalitu podmínek, procesů i výsledků jednotlivých tříd v delším časovém úseku podává hodnocení TVP. Podkladem k němu jsou informace získané prostřednictvím dalších nástrojů (videozáznam, zpětná vazba tematické části, analýza dokumentů, portfolia dětí). K vyšší objektivitě přispívají výsledky z dotazníků pro rodiče. V praxi mateřských škol se hodnocení TVP vžilo

ve formě pololetního hodnocení tříd, jež jsou podkladem pro hodnocení ŠVP za celý rok a podkladem pro autoevaluační zprávu za celou školu.

Pokud není určena jasná struktura a kritéria hodnocení, mohou být výstupy z jednotlivých tříd značně odlišné a jako podklad pro hodnotící zprávu celé školy málo využitelné. Může se stát, že jedna třída vztahuje hodnocení k výsledkům vzdělávání, druhá se zaměří na spolupráci s rodiči a třetí hodnotí pouze materiální podmínky. Stanovit jasná kritéria je proto nezbytnou podmínkou.

3.3.4 Hospitace

Evaluační nástroj hospitace dovoluje ředitelce školy zjišťovat, jak učitelky naplňují cíle a úkoly školního vzdělávacího programu a krátkodobých plánů. Ověřuje si a porovnává, zda informace získané ostatními prostředky (zpětnou vazbou tematických částí, hodnocením TVP a sebehodnocením učitelek) jsou v souladu s jejími zjištěními. Přínos hospitační a kontrolní činnosti závisí na promyšlenosti cílů, které si ředitelka pro každou hospitaci stanoví. Při vyhodnocení sledovaných činností stanovuje stejná kritéria jako učitelky ve třídách. Nezbytnou součástí je po hospitační rozhovor a jeho písemné zaznamenání.

3.3.5 Portfolio

Tento evaluační nástroj tvoří dokumenty nebo práce jednotlivce včetně komentářů jiných osob. Nejčastěji jde o portfolio dítěte nebo učitelky. Portfolio dítěte není typickým prostředkem evaluace a autoevaluace. Je spíše podkladem pro plánování a slouží jako východisko pro individuální přístup k dítěti. Učitelce ukazuje, zda vytvořené podmínky, zvolený přístup a činnosti přispívají k jeho rozvoji a uspokojování individuálních potřeb. Pro autoevaluační procesy je zdrojem informací o výsledcích vzdělávání a poskytuje důležité poznatky z oblasti rozvoje kompetencí jednotlivých dětí.

Učitelka si může založit tzv. profesní portfolio, ve kterém shromažďuje materiály o své práci a konkrétních aktivitách (osvědčení o absolvování dalšího vzdělávání, záznamy ze samostudia, sebehodnocení z předcházejících let, hospitační záznamy, fotodokumentace z akcí školy, příspěvky do tisku, další materiály). Forma portfolio je variabilní (desky, šanon, krabice, obálka).

3.3.6 Sebehodnocení

Tímto evaluačním nástrojem učitelka vyhodnocuje svoji pedagogickou činnost, zpravidla jednou ročně. Obsahem je naplňování ŠVP, pohled učitelky na to, jak jí daří organizovat vzdělávací činnost, aby učení bylo prožitkové, jakou úroveň mají její komunikační dovednosti, jaké má diagnostické schopnosti a podobně. Pro efektivnější využití výsledků sebehodnocení učitelek je zapotřebí, aby škola měla dohodnutou závaznou strukturu.

3.3.7 Zpětná vazba tematické části

Tento evaluační nástroj se provádí po ukončení tematické části. Zjišťuje se, nakolik zvolené činnosti dětem pomohly k naplňování vzdělávacích cílů a zda ve svém důsledku směřovaly skutečně k rozvoji kompetencí stanovených pro danou tematickou oblast. V žádném případě však nejde o vyhodnocení realizace naplánované činnosti.

3.3.8 Anketa pro rodiče

Cílem tohoto evaluačního nástroje (autor Mgr. Tomáš Kohoutek) je zajistit názory rodičů na konkrétní aspekty činnosti školy. Nástroj obsahuje soubor otázek vhodných pro použití k anketě i pro případné sestavení dotazníku. Obdobou ankety pro rodiče je anketa pro učitele.

3.3.9 Dobrá škola

Autory tohoto evaluačního nástroje jsou PhDr. Milan Pol, Csc. a doc. PhDr. Bohumíra Lazarová, PhD. Cílem tohoto nástroje je stimulovat ve škole diskusi o jejich prioritách a podpořit spolupráci učitelů. Nástroj obsahuje 66 výroků o hodnotách a cílech školy a úkolem učitelů je vybrat deset z nich, které nejlépe vystihují „dobrou školu.“ Učitelé pracují podle instrukcí nejprve sami, pak ve dvojicích a následně ve skupinách. Součástí práce s nástrojem je diskuse, v níž se odpovídá na otázky:

- Která ze zvolených priorit se zdá být stěžejní (je sdílena všemi skupinami)
- Která ze zvolených priorit vzbudila nejvíce diskusí a proč?

- Na které se jednoznačně neshodujeme?
- Která je překvapující?
- Co chybělo?
- Kterou z priorit se na naší škole naplňovat daří? Jak? Co pro to děláme?
- Kterou z priorit se zatím nedaří zcela naplňovat?
- Jakými intervencemi je možné tuto prioritu naplnit?
- Jak by naše vybrané priority mohli vidět rodiče ,žáci, vedení školy?
- Co bylo na této práci nejtěžší?
- Co jsem si při práci na tomto úkolu uvědomila?

Výstupem z diskuse může být shoda na hodnotách a vizích školy, odhalení neshod a rozporu, uvědomění si některých slabých míst školy a v neposlední řadě i hledání cest pro naplňování vizí školy

3.3.10 Dotazník INDI MŠ

Autorkou této evaluační metody je Havlíková a kolektiv. Nástroj obsahuje soubor dotazníků pro vyhodnocení podmínek vzdělávání z pohledu podpory zdraví. Názvy jednotlivých dotazníků jsou shodné s názvy podmínek či zásad neformálního kurikula:

° Učitelka podporující zdraví	° Podnětné věcné prostředí
° Věkově smíšené třídy	° Bezpečné sociální prostředí
° Rytmický řád života a dne	° Participativní a týmové řízení
° Tělesná pohoda a volný pohyb	° Partnerské vztahy s rodiči
° Správná výživa	° Spolupráce MŠ se ZŠ
° Spontánní hra	° Začlenění MŠ do života obce
° Respekt k přirozeným lidským potřebám	
° Rozvíjení komunikace a spolupráce	

Součástí je také dotazník pro hodnocení formálního kurikula a dotazník pro rodiče, který může škole pomoci vidět se objektivněji. Evaluační nástroj je určen mateřským školám, které pracují podle Kurikula podpory zdraví v mateřské škole. Indikátory jsou konstruovány pro následné statistické vyhodnocování.

Každý účastník autoevaluace dostane Záznamový list, do něhož kroužkem označí své postavení v mateřské škole při evaluaci či dobrovolně přepíše svoje jméno. Každou položku vyhodnotí podle škály 1 – 5 a přidělenou hodnotu vepíše do příslušného okénka. Práce s nástrojem postupuje v jednotlivých krocích podle příručky. Součástí nástroje je diskuse o výstupech, aby se předškolní pedagogové sami uvážene rozhodli, zda jejich činnost podle ŠVP má odpovídající kvalitu.⁹

3.3.11 Dotazník o klimatu v učitelském sboru

Autorem nástroje je doc. PaedDr. Petr Urbánek Ph.D. Cílem dotazníku je zjistit kvalitu interpersonálních vztahů a sociálních a sociálních procesů pedagogického personálu. Faktor sociálního klimatu školy je považován pro kvalitu její práce za velmi významný. Charakteristiky klimatu učitelského sboru mají v kontextu ke klimatu celé školy primární a dílem i určující místo. Vytvořený nástroj sleduje vyjadřované vztahy uvnitř sboru a relace směrem k vedení školy. Sledováno je pět oblastí:

- Učitelova angažovanost
- Učitelovy frustrace
- Přátelské vztahy ve sboru
- Podpora učitelů vedením školy
- Direktiva vedení školy

Úkolem dotazníku je poskytnout řediteli i učitelům informace o kvalitě vedení a řízení školy a o vybraných aspektech personální práce.

3.3.12 Internetová prezentace

Autorem nástroje je PhDr. Josef Lukáš. Tento nástroj nabízí zhodnocení internetových stránek školy. Zjištěné informace lze využít k jejich úpravě ve prospěch zefektivnění komunikace školy. Jde o dotazník s pokyny k použití.

3.3.13 Kompetentní učitel pro 21. století

Standardy formulují charakter vzdělávacího programu orientovaného na dítě a kvalitu práce učitele. Zaměřují se na procesní stránku vzdělávání. Popisují klíčové kompetence učitele, korespondují se záměry a cíli RVP a splňují požadavky na kvalitu a vzdělávání v zemích EU. Zahrnují oblasti jako je:

- Individualizace
- Učební prostředí
- Zapojení rodiny
- Techniky smysluplného učení
- Plánování a evaluace
- Profesionální rozvoj
- Sociální inkluze

Tento evaluační nástroj je určen pro ZŠ, ale mateřské školy využívají některé jeho komponenty (např. techniky smysluplného učení). Standardy jsou pomůckou pro získání jasné a měřitelné zpětné vazby a zároveň nástrojem pro plánování, realizaci a vyhodnocování vzdělávacích postupů v práci dané školy a konkrétního učitele. Každá obsahová oblast Standardu je rozpracována do jednotlivých požadavků na práci učitele a je doplněna o pozorovací archy k posouzení, zda a v jaké míře je příslušný standard naplňován.¹⁰

Standardy v mateřské škole jsou však nahrazeny **konkretizovanými očekávanými výstupy** a staly se přílohou RVP PV s platností od 1. září 2012. Učitelky mateřských škol je mohou používat jako vodítko, které ukazuje, kam by mělo vzdělávání v mateřské škole směřovat. Dávají jasný přehled o tom, co mají děti na konci předškolního vzdělávání vědět, jaké mají mít osvojené dovednosti, schopnosti a postoje.¹¹ A proč tedy ne standardy? Jedním z podstatných důvodů je fakt, že docházka do mateřské školy je nepovinná a dalším, podle mého názoru, důležitějším důvodem je nerovnoměrný vývoj dítěte. Kdyby byl stanoven jednotný standard, působil by proti zájmu dítěte, ale hlavně proti jeho rozvoji. Byl by to jakýsi krok zpět. Nyní klade škola důraz na individuální vzdělávání dítěte, (RVP PV), dítě se vzdělává a pracuje svým tempem podle svých možností a schopností, což by se s nastavením standardů značně zkomplikovalo.

3.3.14 Oregonská metoda

Používá se v mateřských školách zapojených do projektu Začít spolu. Tato metoda je určena ke sběru informací o dětech. Sleduje dítě v oblastech hry, sebeobsluhy, sociálních dovedností, jazyka a komunikace, motoriky, poznávání v řešení problémů, poznávání v oblasti matematiky, poznávání v oblasti jazyka. Pro hodnocení jednotlivých položek je využívána pětibodová hodnotící škála:

- Zřídka nebo vůbec ne
- Příležitostně nebo s velkou pomocí
- Asi polovinu doby nebo s určitou pomocí, někdy ano, někdy ne
- Často nebo s malou pomocí
- Téměř vždy nebo bez jakékoli pomoci

Informace o dítěti se získávají především prostřednictvím pozorování. Pro jejich úplnost a komplexnost jsou zjištění z pozorování doplňována informacemi od rodičů.

3.3.15 SUKY, RoK v MŠ

Tyto evaluační nástroje se zaměřují na hodnocení výsledků předškolního vzdělávání. Jsou určeny mateřským školám, které pracují podle Kurikula podpory zdraví v mateřské škole. Vznik jednotlivých nástrojů se liší, ale oba vycházejí z dětských kompetencí již zmíněného programu. RoK v MŠ, slouží k průběžnému zaznamenávání a vyhodnocování individuálního rozvoje a učebních pokroků každého dítěte v mateřské škole. Struktura předkládaného nástroje vychází z 50 kompetencí uvedených v tabulkách v knize Podpora zdraví v mateřských školách. RoK v MŠ vznikl jako zkratka označující rozvoj kompetencí v mateřské škole. Kompetence jsou v nástroji sdruženy podle obsahové podobnosti. Jsou interaktivní, vzájemně provázané, část jedné kompetence se zpravidla překrývá s částí další či další kompetencí. Propojenost dokladuje skutečnost, že některé

cíle jednotlivých vzdělávacích oblastí a k nim vztažené ukazatele dosaženého vzdělávání obsaženy až u pěti kompetencí. Znamená to, že mnohé cíle se podílejí na rozvoji většího počtu kompetencí. Nástroj obsahuje kritéria hodnocení výsledků vzdělávání a indikátory pro jejich lepší vyhodnocování. Kritérium sdružuje několik kompetencí a indikátory obsahují některé ukazatele dosaženého vzdělávání z tabulek formálního kurikula.

3.3.16 SWOT analýza

Jednou z metod kvalitativního hodnocení v oblasti vzdělávání je SWOT analýza. Spočívá v zařazení jednotlivých faktorů ovlivňujících vzdělávání do jedné ze čtyř kategorií:

- Silné stránky školy (Strengths)
- Slabé stránky školy (Weaknesses)
- Příležitosti (Opportunities)
- Rizika (Threats)

Toto rozřazení provádí pedagog tak, že porovnává skutečnost s požadavky RVP PV, legislativy a jinými. Tímto způsobem lze zprůhlednit současnou situaci školy, získat orientační přehled o kvalitě její činnosti, což může posloužit k rychlému určení hlavních kroků či opatření, které by škola měla udělat. Silné stránky bude rozvíjet, slabé postupně odstraňovat, nabízené příležitosti smyslně využívat a rizikům se bude vyhýbat.

Výborně uplatnit jde SWOT analýzu při hodnocení podmínek vzdělávání (často je využívána jako vstupní analýza při tvorbě či úpravách ŠVP). Lze ji však aplikovat i při hodnocení výchovně vzdělávacího procesu. Prakticky ji může provádět kdokoli, tým pedagogů, jednotlivec, zaměstnanci školy i rodiče.

Postup při SWOT analýze ve skupině:

- Maximálně pracujeme se skupinou šesti lidí, větší skupiny dělíme
- Určíme si vedoucího a stanovíme cíl analýzy

- Dohodneme pravidla
- Využíváme brainstormingu (to znamená, že přijímáme všechny nápady, nic nekritizujeme, nehodnotíme)
- List papíru rozdělíme na čtyři části, do kterých vpisujeme
- Postupujeme otevřeně a společně nebo anonymně každý za sebe
- V obou případech předčítáme jednotlivé poznámky, společně třídíme, zvažujeme a kontrolujeme správnost jejich zařazení.
- Diskutujeme k jednotlivým bodům, shrnujeme, hodnotíme, ujasňujeme si myšlenky
- Položky, ve kterých se neshodneme, si vyznačíme a věnujeme se jim později
- Ze zjištěnými skutečnostmi dále pracujeme, dle výsledků plánujeme další kroky, které povedou ke zkvalitnění situace a práce školy.¹²

4 Hodnocení školního vzdělávacího programu

Důležitou a významnou podoblast vlastního hodnocení, který si škola vytvořila sama, představuje školní vzdělávací program. Škola musí mít zájem na tom, aby byl ŠVP kvalitní, v souladu s pravidly RVP PV. Stojí proto za námahu pravidelně ŠVP jako celek přehodnotit a posoudit, zda opravdu ve všech oblastech vyhovuje.

Základní kritéria a ukazatele, podle kterých vyhodnocujeme kvalitu ŠVP, nalezneme v RVP PV.: Vztahují se celkem k pěti oblastem

- Koncepční záměr ŠVP, jeho promyšlenost
- Vhodnost vzhledem k podmínkám
- Pojetí a zpracování vzdělávacího obsahu, metody, formy práce
- Formální zpracování
- Funkčnost ŠVP, otevřenost, flexibilita

Při vlastním hodnocení budeme hledat odpovědi na tyto otázky:

- a) Vyjadřuje ŠVP jasně a srozumitelně o co usilujeme, kam naše škola směřuje a kudy chceme jít? Vede nás k rozvoji školy a zkvalitňování vzdělávání?

- b) Odpovídá podmínkám, které máme? Je vytvořen škola „na míru“?
- c) Podporuje skutečně integrované vzdělávání? Je vzdělávací obsah zpracován v podobě integrovaných bloků?
- d) Podporuje vhodné metody a formy, obsahuje požadované informace?
- e) Je ŠVP dostatečně funkční pro práci pedagogů?
- f) Lze ŠVP přizpůsobovat okolnostem a změnám? Je dostatečně otevřený?

Vhodným prostředkem k vyhodnocení ŠVP může být záznamový hodnotící arch (dotazník). Je možno postupovat tak, že zhodnocení provede každý pedagog zvlášť, ředitel z těchto záznamů zpracuje souhrnné hodnocení, které je společně projednáno. Z diskuse by měl vyplynout návrh na další postup, případně na konkrétní opatření, změny či úpravy. (Smolíková, 2008 s. 20)

5 Hodnocení podmínek vzdělávání

5.1 Cíle a kritéria

Cílem hodnocení podmínek vzdělávání je tyto podmínky monitorovat sledovat jejich kvalitu, vývoj a změny, posuzovat, zda vyhovují požadavkům, vyhodnocovat jejich vliv na vzdělávání a dbát, aby bylo co nejlepší.¹³

Kvalita podmínek významně ovlivňuje kvalitu vzdělávání. Prostředí musí poskytovat příležitosti k výběru a realizaci činností, které dětem pomohou rozvíjet se na základě svých zájmů a možností. Při vytváření podmínek a jejich hodnocení je nutné mít na mysli, jak ovlivňují rozvoj kompetencí.

Podmínky se budou v jednotlivých mateřských školách a jejich ŠVP výrazně lišit. Každá mateřská škola má jiné možnosti (architektonické, finanční a podobně) i priority. Tak se stávají ŠVP přehlídkou toho, co se již v té které mateřské škole daří (jaké podmínky již vytváří) a na co se budou jednotlivé školy zaměřovat při zkvalitňování vzdělávací práce. Stejně tak rozdílný bude plán, cíle a kritéria pro jejich hodnocení.

Vymezení obecných požadavků na kvalitu podmínek vzdělávání je součástí RVP PV, jejich konkretizace a návrhy na zkvalitnění jsou obsahem ŠVP. Popis všech podmínek je zpracován se zřetelem k těm podmínkám, které je třeba v rámci zajištění zdraví a bezpečnosti dětí a efektivního vzdělávání zachovat, upravit, zlepšit či vytvořit.

5.2 Oblasti podmínek vzdělávání

- Věcné podmínky
- Životospráva
- Psychosociální podmínky
- Organizace
- Řízení mateřské školy
- Personální a pedagogické zajištění
- Spoluúčast rodičů

Z hlediska věcných (materiálních) podmínek patří k nejdůležitějším úkolům učitelky promyslet členění prostoru ve třídě. Vytváření ohraničených herních koutů je pro děti přehlednější a pomáhá jim s orientací ve třídě. Děti mají vidět na všechny hračky a samy si je brát a uklízet. Tím rozvíjí kompetence. Učí se plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat svoje činnosti a hry. Odhadují rizika nápadů, dokáží se přizpůsobovat daným okolnostem, svobodně se rozhodují a za svá rozhodnutí zodpovídají.

Životospráva patří v současné době k diskutovaným oblastem. Jejím základem je výživa, stravování, osobní hygiena, režim dne a práce, aktivní a pasivní odpočinek. Základy návyků vedoucích ke zdravému životnímu stylu se vytvářejí již v raném věku dítěte, proto se touto oblastí musí nejen zabývat, ale neustále vyhodnocovat skladbu jídelníčku na základě zdravé výživy s respektováním individuálních zdravotních hledisek jednotlivých dětí.

Pravidelný rytmus života mateřské školy spadá nejen do oblasti životosprávy, ale i do oblasti organizace. Průběh dne vytváří rámeček, který musí být dostatečně flexibilní, aby umožnil dětem realizovat spontánní aktivity na základě jejich individuálních potřeb a možností. Je však nutné dodržovat některé právní předpisy, které požadují maximálně tříhodinové intervaly mezi podávanými jídly a dvouhodinový pobyt venku. Zdaleka ne všechny školy dodržují čas pobytu venku

a neposkytují dětem dostatek prostoru a pomůcek podněcujících spontánní pohyb.

Další důležitou oblastí jsou psychosociální podmínky. Příznivé a vstřícné klima je na každém pracovišti jednou ze základních podmínek kvalitní, spokojené a tvůrčí práce. V mateřské škole se setkávají různorodé skupiny lidí i jednotlivců. Pedagogický sbor zahrnuje pracovníky rozdílného věku, délky praxe, zkušeností i osobnostních odlišností. Patří sem také ostatní zaměstnanci školy, děti se svým velice rozmanitým domácím zázemím a samozřejmě jejich rodiče.. Dosáhnout ve vztazích učitelek a dětí, ředitelky a učitelek, učitelek a rodičů vzájemné důvěry a atmosféry, která posílí vnímavost jednoho ke druhému a spolu s ochotou naslouchat si a vejít do kontaktu, bývá náročnou a dlouhodobou záležitostí.

Mateřská škola, která chce vytvářet příznivé psychosociální podmínky, umožňuje postupnou adaptaci nově příchozím dětem. Pro vytváření sociálních kompetencí a prosociálního chování, nezbytného pro pěstování pozitivního klimatu, je účinné věkové smíšené uspořádání tříd. O výhodách se v současné době podle Kořátkové objevují pozitivní zjištění, že věkově smíšené skupiny umožňují dětem získávat předpoklady kompetencí, které jim umožní žít v demokratické společnosti.

Všechny uvedené podmínky směřují k tomu, aby v mateřské škole bylo vytvářeno příznivé a kvalitní prostředí pro efektivní vzdělávání dětí předškolního věku a rozvoj jejich kompetencí, které jsou nezbytné pro celoživotní vzdělávání a naplňování role odpovědného partnera.

Nedílnou součástí vytváření podmínek je personální a pedagogické zajištění. Základním požadavkem je odborná způsobilost a kvalifikace všech zaměstnanců mateřské školy. Vedení školy podporuje profesní růst učitelek a jejich aktivní sebevzdělávání.

Další podmínkou je způsob řízení mateřské školy. Jedním z hlavních cílů řízení MŠ podle RVP PV je vytváření příznivé atmosféry pro týmovou práci, která je charakteristická pozitivními vztahy na pracovišti, otevřenou a partnerskou komunikací vyznačující se aktivním nasloucháním, využíváním zpětné vazby,

povzbuzováním, ale i identifikováním a akceptováním cílů školy a jasně stanovenými pravidly soužití. RVP PV rozšiřuje požadavky na týmovou práci uvnitř školy o spolupráci s dalšími partnery, především rodiči.

Úkolem mateřské školy je doplňovat výchovu v rodině a kompenzovat její nedostatky. Učitelka musí znát rodinné zázemí a na výchovu v rodině navazuje. Vzdělávání dětí v mateřské škole a výchova v rodině nejsou samostatnými akty, ale jde o součinnost. Oboustranné důvěry, vstřícnosti, porozumění a respektu lze dosáhnout prostřednictvím partnerských vztahů na základě otevřenosti školy vůči rodičům.

6 Hodnocení průběhu a procesu vzdělávání

Pro stanovení oblastí a kritérií je těžké najít využitelný model. Jednou z oblastí průběhu vzdělávání může být například plánování třídního vzdělávacího programu, sledování vývoje dětí, metody, které učitelka využívá při své vzdělávací činnosti, její partnerský přístup, komunikace a interakce s dětmi a podobně.

Oblastmi průběhu a vzdělávání můžeme rozumět také profesní kompetence, jež jsou jakýmsi souborem osobnostních a odborných předpokladů pro výkon učitelské profese.¹⁴ V odborné literatuře se setkáváme nejen s mnoha definicemi pojmu kompetence, ale vzniklo také mnoho modelů profesních dovedností učitele. Švec se například domnívá, že pedagogické kompetence mají být vymezeny spíše v takové formě, která vytyčuje oblasti (směry) rozvoje osobnosti učitele, než aby přesně vymezovala jednotky jeho očekávaného chování. Jeho model udává tři skupiny kompetencí:

- **K vyučování a výchově** – psychopedagogická, komunikativní a diagnostická kompetence
- **Osobnostní** – podmiňující úspěšné pedagogické působení, zahrnující odpovědnost za rozhodnutí i za důsledky jeho realizace, tvořivost, flexibilitu, empatii
- **Rozvíjející** – adaptivní, informační, výzkumná, sebereflexivní a autoregulativní kompetence

Existuje řada dalších pojetí a modelů například podle Nezvalové nebo Spilkové, ale většina z nich se zabývá vymezením kompetencí a oblastí hodnocení práce učitelů základních škol a vyšších stupňů. Vašutová (2001) jako jediná uvádí kompetence pro učitelku mateřské školy. Východiskem jejího modelu jsou čtyři Delorsovy pilíře (1996) :

- Učit se poznávat
- Učit se jednat
- Učit se žít společně
- Učit se být

K těmto cílům přidala funkce školy, a to kvalifikační, socializační, integrační a personalizační.

Předmětová kompetence. Učitel má osvojeny znalosti z oboru předškolní pedagogika a jí příbuzných věd v rozsahu a hloubce odpovídající potřebám mateřské školy. Je schopen transformovat poznatky příslušných vědních oborů do výchovně vzdělávací činnosti. Dovede integrovat poznatky do výchovně vzdělávací činnosti. Umí vyhledávat a zpracovávat informace zejména v rámci svého oboru, disponuje uživatelskými dovednostmi informační a komunikační technologie. Je schopen výchovně vzdělávací činnosti transformovat metodologii poznávání svého oboru do způsobu myšlení dětí ve výchovně vzdělávací činnosti.

Didaktická a psychodidaktická kompetence. Učitel ovládá strategii výchovy a učení v teoretické i praktické rovině ve spojení s hlubokými znalostmi jejich psychologických, sociálních a kauzálních aspektů. Dovede využívat metodický repertoár ve výchovně vzdělávací činnosti a tento repertoár je schopen přizpůsobit individuálním potřebám dětí a požadavkům konkrétní školy. Má znalosti o RVP PV a na jeho základě dokáže vytvářet ŠVP, TVP a projektové vzdělávací nabídky. Má znalosti o teoriích hodnocení a jejich psychologických aspektech a dovede používat nástroje hodnocení vzhledem k vývojovým a individuálním zvláštnostem dětí a požadavkům konkrétní školy. Umí užívat informační a komunikační technologie pro podporu učení dětí.

Kompetence pedagogická. Učitel ovládá procesy a podmínky výchovy v rovině teoretické a praktické spojené s hlubokou znalostí psychologických, sociálních a multikulturních aspektů. Dovede se orientovat v kontextu výchovy a vzdělávání na základě znalostí vzdělávacích soustav a trendů ve vzdělávání. Je schopen podporovat rozvoj individuálních potřeb dětí v oblasti zájmové. Má znalosti o právech a respektuje je ve své pedagogické práci.

Diagnostická a intervenční kompetence. Učitel dovede použít prostředky pedagogické diagnostiky ve výchovně vzdělávací činnosti na základě znalostí individuálních předpokladů dětí a jejich vývojových zvláštností, dovede diagnostikovat sociální vztahy ve třídě. Je schopen identifikovat děti se specifickými poruchami a jejich možností dovede uzpůsobit výchovně vzdělávací činnosti, včetně vhodného výběru metod. Dovede pracovat i s dětmi nadanými. Je schopen rozpoznat sociálně patologické projevy dětí, šikanu a zná možnosti jejich prevence a nápravy, které zprostředkuje. Dále dovede řešit školní výchovné situace a problémy.

Sociální, psychosociální a komunikační kompetence. Učitel se dovede podílet na spoluvytváření příznivého klimatu ve třídě či škole na základě znalostí sociálních vztahů dětí a spolupracovníků. Ovládá prostředky socializace dětí a dovede se orientovat v náročných sociálních situacích ve škole i mimo školu, je schopen zprostředkovat jejich řešení. Ovládá prostředky pedagogické komunikace ve třídě i škole, dovede uplatnit efektivní způsob komunikace a spolupráci s rodiči, orientuje se v problematice rodinné výchovy.

Manažerské a normativní kompetence. Učitel má základní znalosti o zákonech a dalších normách vztahujících se k výkonu jeho profese a k jeho pracovnímu prostředí. Orientuje se ve vzdělávací politice a je schopen reflexe své práce. Ovládá základní administrativní úkony spojené s agendou dětí a jejich vzdělávacích pokroků, ovládá vedení záznamů a třídní dokumentace. Dovede řídit a organizovat výchovně vzdělávací proces, disponuje schopnostmi a dovednostmi organizovat nadstandardní aktivity v rámci třídy a školy. Dokáže pracovat v týmu a vytváří podmínky pro efektivní spolupráci, dokáže se spolupodílet na strategii rozvoje školy, je schopen vytvářet projekty institucionální spolupráce.

Profesně a osobnostně kultivující kompetence. Učitel ovládá široký rozsah znalostí týkajících se všeobecného rozhledu v mnoha oblastech života, které dokáže vhodně přenášet na děti. Umí vystupovat jako reprezentant profese na základě osvojení zásad profesní etiky učitele, dovede argumentovat pro obhájení svých pedagogických postupů. Má předpoklady pro kooperaci s kolegy v kolektivu mateřské školy. Je schopen sebereflexe na základě uplatnění nástrojů diagnostiky a autoevaluace a hodnocení výkonů různými subjekty. Je schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy dětí. Dokáže reagovat na změny výchovně vzdělávacích podmínek.

Vyhodnocování dopadů chování, jednání a celkového pedagogického působení je jednou z nejzásadnějších dovedností, které učitelka potřebuje zvládat. Bez této dovednosti nebude schopna měnit zaběhnuté způsoby pedagogických přístupů a zkvalitňovat vzdělávání dětí předškolního věku ve smyslu požadavků RVP PV, ve smyslu humanizace školy.

7 Hodnocení výsledků vzdělávání

Výsledky vzdělávání lze v obecné rovině definovat jako produkty v podobě vědomostí, dovedností, postojů, hodnot, zájmů aj., vznikající působením vzdělávacích procesů u vzdělávajících se subjektů (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 299-300). Co je považováno za výsledek vzdělávání v mateřské škole, uvádějí úvodní kapitoly RVP PV – předškolní vzdělávání se orientuje k tomu, aby si dítě od útlého věku osvojovalo základy klíčových kompetencí a získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2005, s. 5). Cílem autoevaluace této oblasti je zjišťovat, zda se děti ve svém rozvoji a vzdělávání posunují a zajišťovat, aby tento posun byl vzhledem k možnostem dítěte optimální (Smolíková, 2008, s. 31). Podoblastmi výsledků vzdělávání se mohou stát klíčové kompetence:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální

- Kompetence činnostní a občanské

Orientační kritéria k hodnocení výsledků vzdělávání jsou odvoditelná z RVP PV, kde jsou pojata ve smyslu očekávaných výstupů jednotlivých vzdělávacích oblastí. Pedagogická diagnostika (pozorování dětí, analýza výsledků jejich činností apod.) je běžnou součástí práce učitelky. Pokud je prováděn systematicky a plánovitě, učitelka může více přizpůsobit vzdělávání vývojevým a individuálním možnostem dítěte. Hodnocení vzdělávacích výsledků jednotlivých dětí slouží ke včasnému rozpoznání případných problémů.

S hodnocením výsledků, tedy s tím, jak rozvinuté jsou kompetence jednotlivých dětí, není možné čekat, až dosáhnou šesti let věku, když většina z nich odchází do základní školy. Učitelka musí průběžně sledovat individuální pokroky a rozvoj každého dítěte. To jí pomáhá plánovat vzdělávací činnost ve třídě tak, aby dětem vytvořila podmínky rozvíjet se v souladu s jejich potřebami a přirozeným vývojem (Sedláčková, Syslová, Štěpánková, 2012). Pravidelné a cílené sledování dítěte může včas zachytit případné problémy či nedostatky, s nimiž se učitelka umí vypořádat či zajistí ve spolupráci s rodiči odbornou pomoc. V tomto případě již nehovoříme o hodnocení výsledků, ale o **průběžném hodnocení dětí**. Průběžné hodnocení dětí nesouvisí pouze s informacemi, které slouží učitelce pro další plánování. Týká se informací, které učitelka poskytuje dítěti. Jde o hodnotící výroky, jež mu přinášejí informace o tom, jak ho vidí druzí, jak ovlivňují, jak se bude dítě vidět samo. Pokud učitelka dítě přijímá pozitivně a dává mu najevo, že si ho cení, dítě se bude tak přijímat samo. Učitelka má zásadní vliv na utvářející se sebepojetí dítěte.

Vzhledem k tomu, že hodnocení vzdělávacích výsledků dítěte je dlouhodobým procesem, je pochopitelné, že si nelze veškeré informace o jednotlivých dětech pamatovat, proto se zaznamenávají individuální pokroky dětí. Tento dokument může mít nejrozličnější podobu i formu. Způsob vedení záznamů o pokrocích dětí je v kompetenci každé mateřské školy. Pomocníkem a inspirací pro vedení těchto záznamů může být metodický materiál VÚP *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP* (Smolíková, 2007). Důležité je, aby poskytoval smysluplné informace a mohl být podkladem pro další pedagogickou práci. V rámci individualizace vzdělávání *je třeba dbát, aby hodnocení nebylo zaměřeno na srovnávání či porovnávání dětí,*

ale soustředilo se výhradně na individuální pokroky každého z nich a sloužilo tak k tomu, aby pedagog zajistil jejich optimální výchovu a vzdělávání (Smolíková, 2005, s. 25).

8 Vzdělávací nabídka

Pedagogický styl, formy a metody práce pedagoga velmi těsně souvisejí s tím, jakým způsobem pedagog ztvárňuje vzdělávací obsah ve svém třídním vzdělávacím programu, jakým způsobem s ním pracuje. Cílem hodnocení je zjistit, zda a nakolik je TVP a jeho naplňování v souladu s požadavky RVP PV a získat tak konkrétní podněty pro zlepšení, obohacení a zkvalitnění.

Předmětem hodnocení budou integrované tematické bloky, jejich stavba, návaznost, zvolená témata a činnosti, způsob plánování bloků a způsob jejich zprostředkování dětem, vyhodnocování naplňování bloků a podobně.

Příklad kritérií vhodných pro hodnocení TVP:

- Třídní bloky navazují na školní bloky a jsou konkretizovány pro danou třídu dětí.
- Vzdělávací obsah má podobu integrovaných tematických bloků, propojuje téma, cíle (ať již v podobě záměrů či výstupů) a činnosti z různých oblastí vzdělávání.
- Integrované bloky jsou dostatečně časově přiměřené, aby bylo možno integrovaný přístup zachovávat.
- Vzdělávací obsah je svým rozsahem přiměřený.
- Nabídka plánovaných integrovaných bloků je doplňována průběžně, podle aktuální situace a vzniklých okolností.
- Nabídka činností je taková, aby si z ní každé dítě mohlo vybrat činnost, která odpovídá jeho předpokladům a možnostem, která jej zajímá, je pro dítě zvládnutelná a ve které může být úspěšné.
- Témata jsou konkrétní, přirozená, vycházejí z potřeb a zájmů dětí.
- Plány tematických celků jsou popsány jen v hlavních obrysech, jsou tvořivě rozvíjeny a průběžně dotvářeny podle postupu dětí ve vzdělávání.

- Vyhodnocování po ukončení bloku, zda a do jaké míry byly naplněny konkrétní vzdělávací cíle (záměry), případně očekávané výstupy. (Smolíková, 2008)

Z těchto kritérií a ukazatelů si můžeme vytvořit vlastní dotazník či hodnotící arch, který doplníme o vhodnou hodnotící stupnici. Při pravdivém zodpovězení zjistíme, jak na tom s TVP jsme a dozvíme se, jak případně TVP upravit a co ve své vzdělávací práci zlepšit.

9 Cíle a kritéria

Stanovení cílů patří k základním faktorům dobrého evaluačního plánu (Rýdl, 1999; Vašátková, 2006). Nejde o samoučelný proces, pomáhá všem zainteresovaným pochopit podmínky pro vzdělávání dětí a kvalitu vzdělávání. To má přispět ke strategickému plánování jejího dalšího rozvoje a vyšší kvalitě jedince i celé organizace. V obecné rovině je cílem evaluačních procesů získat informace o vzdělávání v mateřské škole, vyhodnotit je a použít k dalšímu plánování a zkvalitňování vlastní práce. Při formulaci cílů má platit **pravidlo smart** (Vašátková, 2006):

- **Specific** – specifické
- **Measurable** – měřitelné
- **Achievable** – dosažitelné či reálné
- **Relevant** – relevantní, důležité
- **Timed** – časově vymezené či termínované

S pojmem kritérium úzce souvisí pojem **indikátor** neboli ukazatel kvality. *Pro přesnější a spolehlivější zjištění může být užitečné tato kritéria více konkretizovat, popř. je rozpracovat do podoby konkrétních ukazatelů / indikátorů* (Smolíková, 2008, s. 10). Kritérium je vnímáno jako měřítko pro určení žádoucího stavu. Indikátor popisuje konkrétní projevy, specifikuje podrobnější rysy a vlastnosti daného kritéria. Podle Vašátkové jsou to „vodítka“, díky nimž můžeme prokázat úroveň kvality sledovaného jevu.

Formulace kritérií a indikátorů musí být výsledkem týmové práce, při nichž si učitelky vyjasňují a popisují, v čem lze kvalitu popisovaného jevu spatřit. To pak lépe pomáhá vidět sledované jevy shodně, ať již se týkají jednotlivých podmínek v mateřské škole, práce učitelky, ředitelky nebo projevů dětí.

Žádné dvě školy nejsou stejné, z tohoto důvodu není možné vytvořit univerzální kritéria, natož indikátory pro všechny školy. Příklady indikátorů jsou uvedeny u mnoha autorů (Vašátková, 2006; Smolíková, 2008; Syslová, 2006). Ke kritériím je lepší připojit hodnotící škálu pro přesnost a přehlednost. Škálu si škola zvolí podle svého uvážení. Pětistupňovou škálu využívají mateřské školy v Programu škol podporujících zdraví (Havlínová aj., 2004, s.3):

- Nikdy – ne, neděláme to, mezi dětmi se takové chování a jednání nevyskytuje;
- Výjimečně – víme o tom projevu či situaci, ale daří se ho naplnit jen sporadicky, spíše náhodně;
- Občas – snažíme se vědomě záměr naplnit, vést k němu děti, někdy se nám to daří, ale dochází rovněž k neúspěchu;
- Často – víme dobře, jak věci zařídit, ale pokaždé optimálního výsledku nedosáhneme, děti se sice dovedou projevit žádoucím způsobem, ale ne vždy;
- Pravidelně – daří se nám spolehlivě dosahovat optimálních výsledků, všechny děti se uvedeným způsobem chovají vždy, takový způsob jednání je pro nás samozřejmostí.

Předmětem hodnocení ŠVP jsou podmínky, průběh či procesy a výsledky vzdělávání. Pro efektivní využití evaluačních procesů je nutné chápat všechny hodnocené oblasti komplexně. Kvalita podmínek vzdělávání i pedagogického procesu se přímo odráží v kvalitě výsledků vzdělávání. K základním faktorům dobrého evaluačního plánu patří dovednost stanovovat cíle, jejichž dosahování je ověřováno předem stanovenými kritérii a indikátory kvality. Jejich vytváření je výsledkem týmové práce pedagogů školy.

10 Realizace evaluace, zpracování závěru

Každé hodnocení, včetně sebehodnocení, je velice citlivou záležitostí, proto je důležité dát dostatek prostoru k sebevyjádření všem aktérům hodnocení.

.Nezbytným předpoklade je, aby se pedagogové podporovali a vedli mezi sebou diskuse. *Je bohužel realitou českých škol, že hodnocení je značnou měrou ponecháno na jednotlivých učitelích, aniž by je mezi sebou koordinovali* (Starý, Shánilová, 2010, s. 40). Důležitou součástí této etapy je stanovit si jasná pravidla:

- Předem všechny seznámit s evaluačními nástroji a jejich použitím
- Diskutovat o nástrojích, správné pochopení jejich využití
- Dodržovat etické zásady
- Stanovit termíny pro sběr dat, odevzdání zpravidla ředitelce mateřské školy
- Vymezit čas pro zpětnou vazbu
- Vést otevřenou diskusi nad zjištěnými informacemi, nebát se hovořit o negativech, kriticky se vyjadřovat, hledat možná řešení

Nástroje, které jsou využívány k hodnocení jednotlivých oblastí a podoblastí se zpravidla shromažďují u ředitelky mateřské školy, která je zpracuje a dále připraví k diskusi. V rámci realizace je vymezena předposlední etapa, která je zaměřena na třídění a vyhodnocování dat. Znamená to, že data nelze pouze shromažďovat jako důkazy o provedeném hodnocení, ale je třeba je dále analyzovat. Součástí této etapy je diskuse, zpravidla na pedagogické poradě, která je cenná pouze v případě zpřesňování a korekci pohledů zúčastněných na sledované jevy. Slouží ke stanovení dalších priorit pro další plánování. Největším nedostatkem často na mateřských školách bývá, že už se se získanými informacemi dále nepracuje, diskuse bývá málo kritická a otevřená. *Evaluační a hodnotící činnosti by měly být smysluplné a účelné. Není cílem situaci jen popsat a zhodnotit, ale jde o využití získaných poznatků(výsledků) ke zkvalitnění práce pedagogů, zdokonalení školního programu a zlepšení výsledků vzdělávání* (Smolíková, 2005, s. 23).

Závěrečná zpráva má vypovídat o úrovni dosažených cílů stanovených RVP PV, o reálném naplňování vlastních cílů obsažených v ŠVP. Zpráva popisuje

výsledky hodnocení z pohledu toho, ve kterých oblastech dosahuje dobrých výsledků a ve kterých je potřeba úroveň zlepšit.

Závěrečná zpráva obsahuje:

- Stanovené cíle rozvoje školy;
- Cíle sledovaných oblastí, jejich kritéria, použité nástroje, zdroje;
- Zjištěný stav na začátku sběru informací (výsledky posledního hodnocení);
- Pozitivní výsledky a výsledné informace v daných oblastech, podoblastech;
- Negativní výsledky v daných oblastech, podoblastech;
- Přijatá opatření.

S výsledky hodnocení ŠVP musí být seznámeny učitelky a ostatní zaměstnanci mateřské školy. Jelikož otevřenost navozuje důvěru a mateřská škola je otevřenou organizací vůči rodičům, partnerům školy a široké veřejnosti. Je vhodné, aby hodnocení ŠVP, buď samostatně nebo jako podoblast vlastního hodnocení školy, bylo zveřejněné. Pro veřejnost může být zpráva z důvodu zjednodušení interpretace zjištěných dat zkrácena.

Hodnocení ŠVP a jeho následná inovace při zjištění nedostatků, je neustále se opakujícím procesem plánování, který vychází z pravidelné analýzy výsledků hodnocení mateřské školy. Tento proces pomáhá v rozvoji mateřské školy a zkvalitňování vzdělávání. Součástí tohoto procesu je práce učitelek, včetně ředitelky, na sobě samé, zahrnující postupné zavádění změn spojených s humanizací školy a tím také s osobnostním pojetím vzdělávání dětí předškolního věku.

11 Výzkumná část

11.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumné části bylo zjistit, zda mají mateřské školy v Libereckém kraji k dispozici metodické zdroje k osvojení evaluačních nástrojů, jejich druhů a v jakém časovém horizontu evaluační nástroje používají při hodnocení Školního vzdělávacího programu.

11.2 Základní soubor

Základní soubor respondentů se orientoval na mateřské školy v Libereckém kraji. Neoslovila jsem všechny mateřské školy, ale použila jsem metodu **mechanického výběru** a oslovila jsem každou **šestou** mateřskou školu Libereckého kraje bez rozdílu zřizovatele.

11.3 Výběrový soubor

Výběrový soubor pracoval s osmi oslovenými ředitelkami mateřských škol v Libereckém kraji a to tak, že:

- 2 ředitelky byly osloveny z Jablonce nad Nisou
- 2 ředitelky byly osloveny z Liberce
- 2 ředitelky byly osloveny ze Semil
- 2 ředitelky byly osloveny z České Lípy

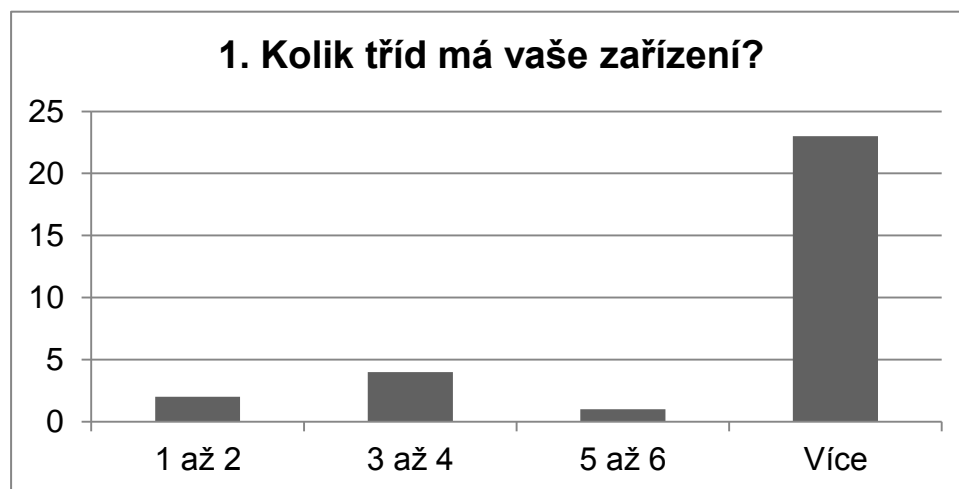
Pro sběr dat z výběrového souboru jsem použila metodu **telefonického interview**. Oslovila jsem dvě ředitelky z mateřských škol v Jablonci nad Nisou, dvě ředitelky z Liberce, dvě ze Semil a dvě z České Lípy, (z důvodu podrobného zodpovězení otázek dotazníku a vyslechnutí názorů z praxe na danou tematiku), u kterých jsem si ověřila, zda rozumí otázkám v dotazníku stejně jako já a zda půjdou získané údaje správně vyhodnotit. Na základě výběrového souboru jsem upravila dotazník z původních 21 otázek na konečných 16 otázek.

Po této úpravě bylo dotazníkové šetření rozesláno elektronicky na mateřské školy v Libereckém kraji s úvodním dopisem, odůvodněním sběru dat, nabídkou zprostředkování výsledků výzkumu v případě zájmu ze strany respondentů a poděkováním za spolupráci. Mechanickým výběrem bylo osloveno **45** mateřských škol, z nichž se **30** aktivně zúčastnilo výzkumu. **Návratnost dotazníku tedy byla 66,7%.**

11.4 Výzkumné předpoklady

- a) Předpokládáme, že si mateřské školy tvoří vlastní hodnotící nástroje a dávají jim přednost před nástroji převzatými.**
- b) Předpokládáme, že z převzatých zdrojů využívají mateřské školy vzdělávací akce a tištěné publikace před internetem a CD.**
- c) Předpokládáme, že se na evaluaci Školního vzdělávacího programu podílí tým pedagogů s provozními zaměstnanci před variantou tým pedagogů s rodiči.**

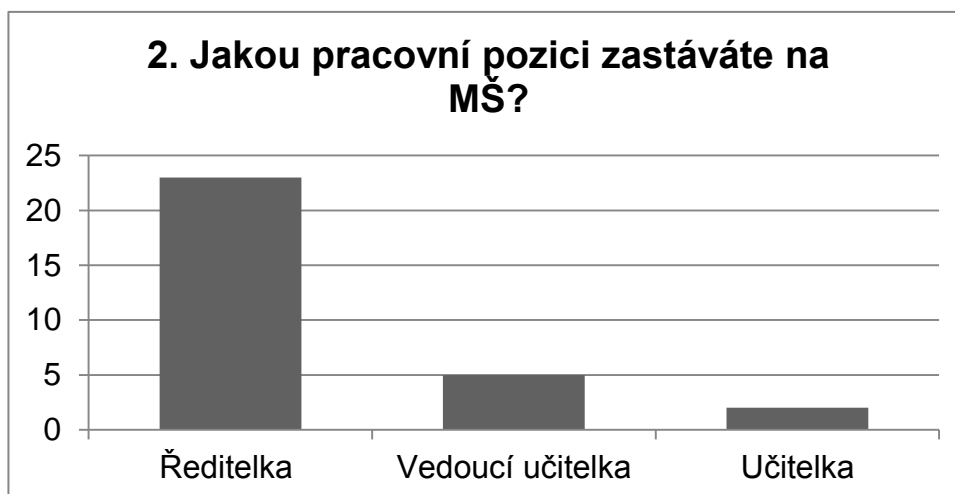
12 Výsledky dotazníkového šetření, grafy

Graf č. 1

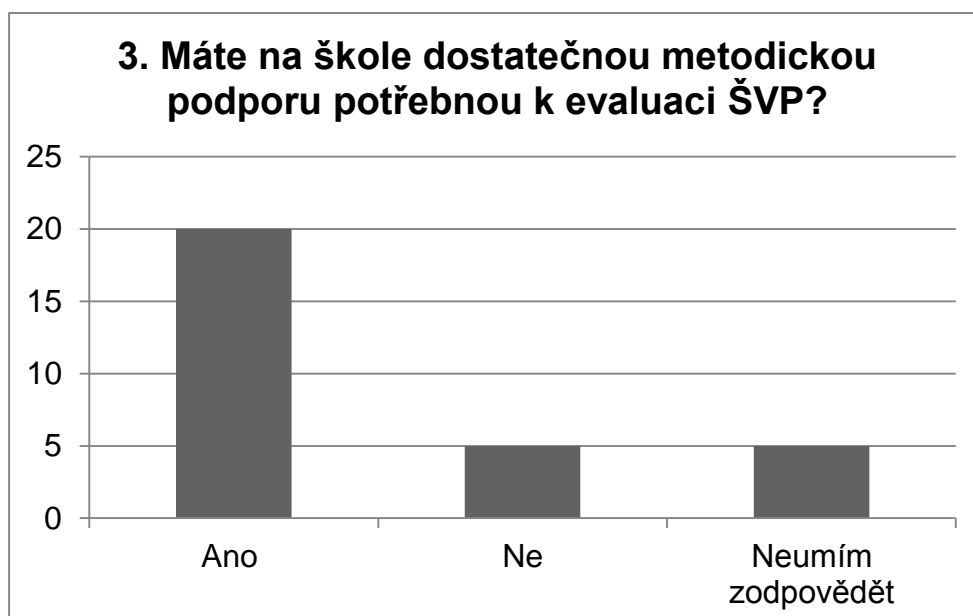
Z grafu je patrné, že největší podíl respondentů vybraných mechanickým výběrem v Libereckém kraji, kteří se zapojili do výzkumného šetření, tvoří více třídní mateřské školy. Je to 76,7%. Výhodu hodnocení ŠVP na více třídních mateřských školách spatřuji (a názory ředitelky výběrového souboru potvrdily) ve větším množství pedagogů na mateřských školách tohoto typu. Každá pracovní skupina kontroluje a hodnotí (vzájemně, průběžně, periodicky na pedagogických radách), kvalitu výkonu každého člena včetně jeho delegovaných povinností a práv, stejně jako celého týmu vzhledem k cílům a podmínkám ŠVP. Skupina

hodnotí dosažené výsledky, jednotlivci i pracovní skupiny informují o sběru a analýze dat, reflektují zkušenosti, identifikují výsledky potvrzují postup pro následující období. Na malotřídních mateřských školách, kde v mnoha případech je s ředitelkou pouze jedna pedagogická síla, je velmi důležité, aby ředitelka ve vlastním zájmu formulovala relevantní a pravdivé analýzy, nic nezkreslovala, nepřidávala ani neubírala, aby se jednalo o pravdivý obraz skutečnosti.

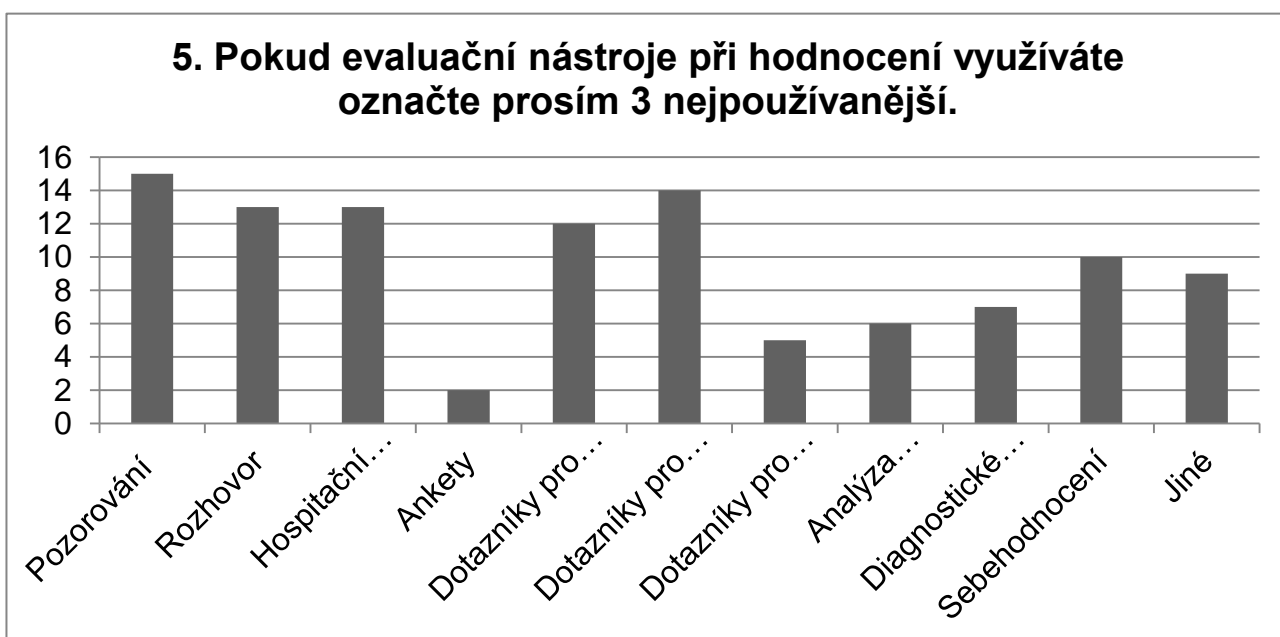
Graf č. 2

Z tohoto grafu vyplývá, že na tuto otázku odpovědělo 76,6% ředitelek, 16,7% vedoucích učitelek a 6,7% tvořily učitelky. Myslím si, že tento graf vypovídá o skutečnosti, že ředitel jako manažer organizace má vždy potřebu informovat o úrovních v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání sám, z důvodu zachování co největší profesionality, objektivity a určitého nadhledu. Důvodem je i skutečnost, že ředitel školy proces evaluace vždy iniciuje, sleduje a koriguje.

Graf č. 3

Metodickou podporu jako dostatečnou na mateřských školách zaznamenalo 66,6 respondentů, 16,7% respondentů ji vnímá jako nedostatečnou a stejné procento respondentů se nedokázalo vyjádřit. Metodická podpora je záležitostí managementu školy, jmenovitě ředitele. Myslím si, že v současné době je již metodická pomoc z hlediska evaluace ŠVP na dobré úrovni. Odborné knižní publikace, webové stránky MŠMT, VÚP Praha, odborné informace získané z DVPP, internetový portál Cesta ke kvalitě, zkušenosti pilotních mateřských škol, spolu s diskusními fóry jednotlivých skupin mateřských škol, kde jsou diskutovány hlavně problematické oblasti ŠVP, jsou již dostatečnou podporou. Z mého pohledu bych viděla problém ve skutečnosti, že ještě někteří předškolní pedagogové, spojují evaluaci ŠVP s povinností nebo dokonce s jakousi kontrolou, která je pojí s pocitem ohrožení. Pokud však ředitel přistupuje k této činnosti zodpovědně a zjištěné chyby a negativní informace nepovažuje za hrozbu, ale naopak za příležitost zlepšit stav věci, pozitivně ovlivní i svůj pracovní tým.

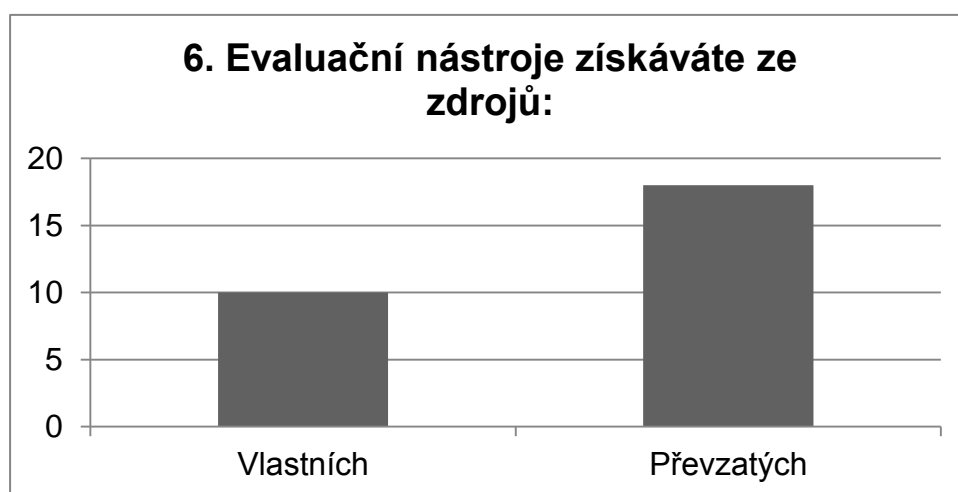
Graf č. 4

Respondenti na všech 30 mateřských školách používají evaluační nástroje. Z toho to grafu je patrné, že z 50% je nejpoužívanější POZOROVÁNÍ. Další nástroje jsou řazeny sestupně.

- Pozorování 15x 50%

- Dotazníky pro pedagogy 14x
- Rozhovor 13x
- Hospitační záznamy 13x
- Dotazníky pro rodiče 12x
- Sebehodnocení 10x
- Jiné 9x
- Diagnostické kresby dětí 7x
- Analýza dokumentace 6x
- Dotazníky pro provozní zaměstnance 5x
- Ankety 2x

Zjistili jsme, že pozorování je v mateřské škole nejpoužívanější, ale zároveň i nejpřirozenější evaluační nástroj, z důvodu systematického sledování a zaznamenávání projevů dítěte s cílem rozhodnout o optimálním vedení dítěte. Pozorování respondenti zaměřují na projevy dítěte, které lze vidět, slyšet a měřit. V dotazníkovém šetření uvedli, že pozorování chápou jako důležitou podmínku pro individuální přístup k dítěti. Uvádějí i nutnost opakovaného pozorování a uvedli, že totéž lze aplikovat na pozorování práce učitelky. Zejména písemné zaznamenávání při opakovaném pozorování, průběžné chronologické záznamy, analýzu zaznamenaných údajů, vysvětlení pozorovaného jevu, formulaci diagnostického závěru a opatření a stanovení postupů jejich realizace, cítí jako důležité etapy pozorování.

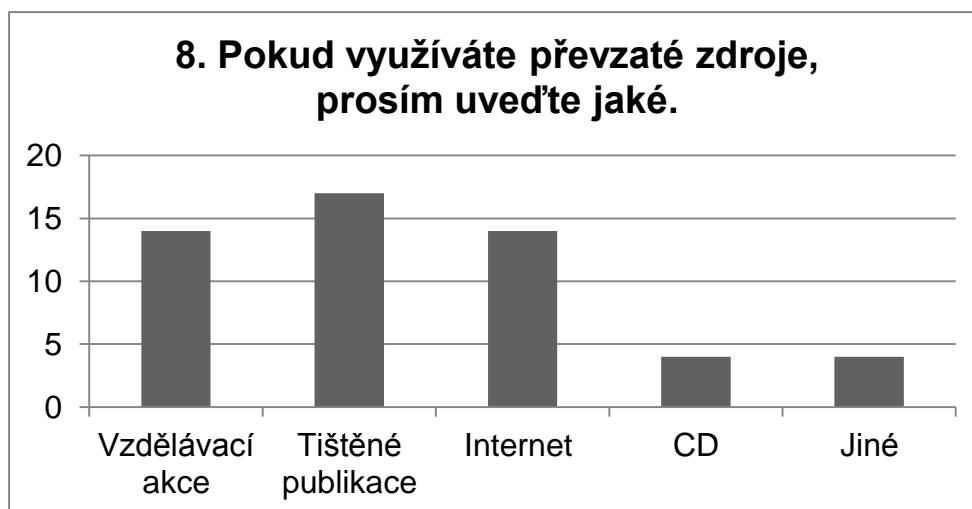

Graf č. 5

Tento graf vypovídá o skutečnosti, že mateřské školy dávají přednost evaluačním nástrojům z převzatých zdrojů (60%), před evaluačními nástroji ze zdrojů vlastních. **Tato skutečnost vyvrací původní předpoklad, že mateřské školy si tvoří vlastní hodnotící nástroje a dávají jim přednost před převzatými.** Z dotazníkového šetření vyplývá, že mateřské školy, zejména soukromé, upravují převzaté materiály podle vlastních podmínek dané školy. Myslím si, že z hlediska odbornosti a časové náročnosti je to způsob efektivní, jelikož vytvořený nástroj je ve většině případů již prověřený a má všechny náležitosti, které má evaluační nástroj mít. Tak pedagogové eliminují případné chyby při tvorbě vlastních evaluačních nástrojů.

7. Pokud využíváte evaluační nástroje z vlastních zdrojů, uveďte 3 a zdůvodněte.

Zjistili jsme, že respondenti uváděli nejčastěji dotazník (9x), dále uvedli, že jako základní pilíř vidí individuální studium pedagogů (6x), zejména studium odborné literatury, časopisů, účast na seminářích v rámci DVPP. Respondenti kladou ve svých školách dále důraz na vlastní zkušenosti a dovednosti pedagogů (5x), na jejich sdílení v týmu spolupracovníků, rodičů i dětí. Školy si vytváří vlastní hodnotící systémy pro rozvoj dětí, pedagogů, využívají formální i neformální způsoby. Pro hodnocení dětí aktualizují a upravují převzaté materiály dle podmínek své školy. Využívají pro děti portfolio (4x), hospitační záznamy (4x) a pracovní listy (2x).

Graf č. 6

Tento graf má vypovídající hodnotu o skutečnosti, že na mateřských školách využívají evaluační nástroje z převzatých zdrojů a to tak, že tištěné publikace (17) spolu se vzdělávacími akcemi (14) převládají nad CD (4). Internet (14) dosáhl stejného počtu jako vzdělávací akce (14), tudíž předpoklad, že tištěné publikace a vzdělávací akce využívají mateřské školy ve větší míře, nežli internet a CD se potvrdil jen částečně.

9. Jakým evaluačním nástrojům dáváte přednost při hodnocení podmínek vzdělávání (uveďte 3 a zdůvodněte)

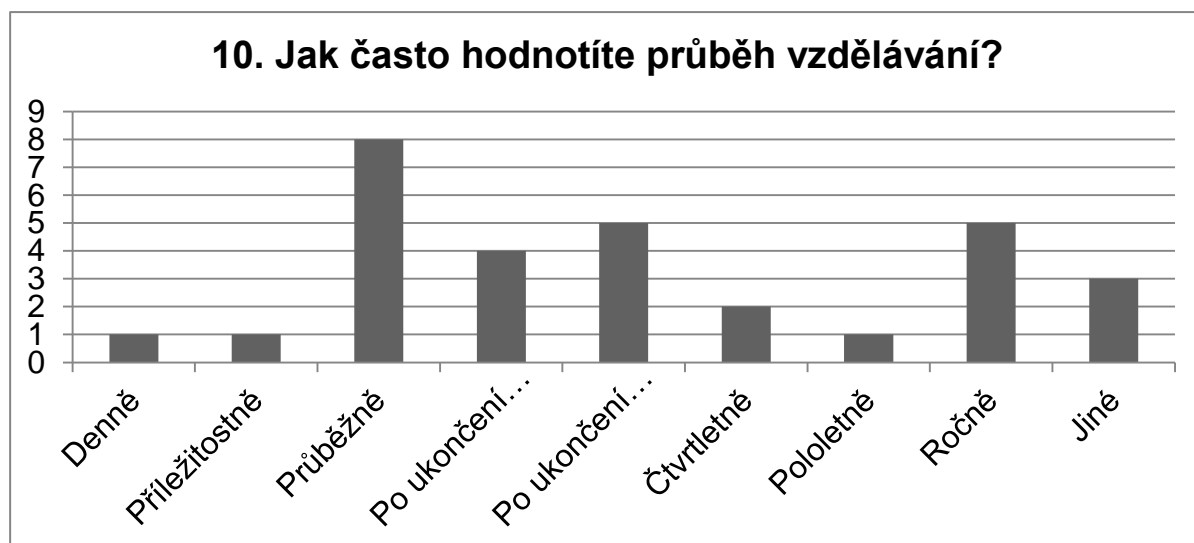
Při hodnocení podmínek vzdělávání respondenti uvedli, že dávají přednost:

- Rozhovor (16x)
- Dotazníky (15x)
- Pozorování (14x)
- Sebehodnotící formuláře (5x)
- Hospitace (3x)
- SWOT analýza (3x)
- Diskuse (3x)
- Anketa (2x)

Rozhovor označili respondenti i za nejupřímnější evaluační nástroj s možností okamžitého vyjádření pohledu na věc, vyjasnění názorů a okamžité zpětné vazby. Respondenti uvedli, že pedagogové nejčastěji navrhuji požadavky na učební materiál, pomůcky, hračky, a to jak na jeho doplňování, tak i na jeho inovaci. Společně na pedagogických radách promýšlejí priority ve stavu interiéru, technických úprav budov i školních zahrad.

Zjistili jsme, že mateřské školy zajišťují i obnovu a modernizaci vybavenosti ICT a jejich vhodné využívání ve výuce i v administrativě. Zejména respondenti ze soukromých mateřských škol (4 ze 30) uvedli, že již druhým rokem pracují s interaktivní tabulí a uvedli, že práci s interaktivní tabulí mají zakomponovanou do ŠVP pod názvem: „ Rozvoj informačních technologií v běžných pracovních činnostech dětí.“ Pro respondenty ze soukromých

mateřských škol je vývoj i v této oblasti přirozený a vedení školy nemá zájem na tom, aby škola v této oblasti zaostávala.

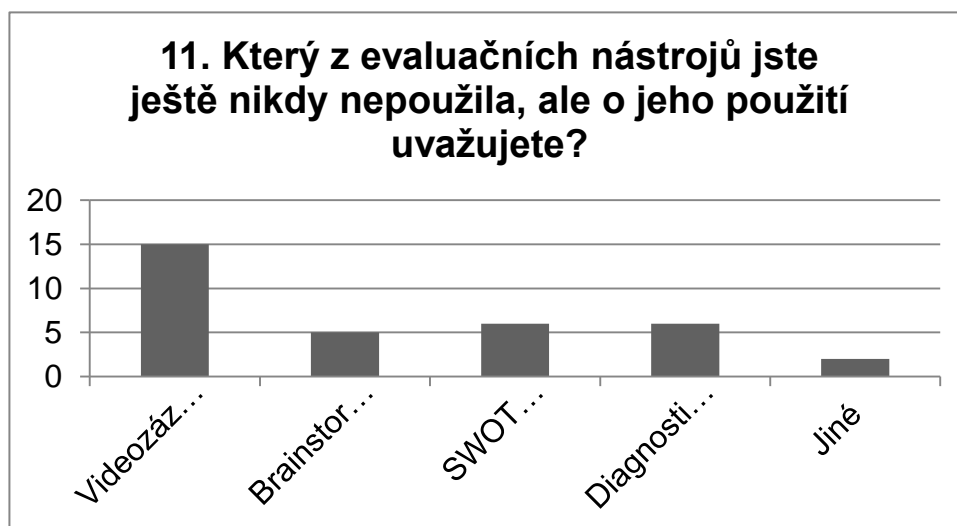
Graf č. 7

Zjistili jsme jak často hodnotí respondenti průběh vzdělávání:

- Průběžně 26,6%
- Po ukončení integrovaného bloku 16,6%
- Ročně 16,6%
- Po ukončení tématu 13,4%
- Jiná odpověď 10%
- Čtvrtletně 6,7%
- Pololetně 3,4%
- Denně 3,4%
- Příležitostně 3,4%

Jelikož neexistuje žádná zákonná lhůta jak často hodnotit průběh vzdělávání, uváděli respondenti, že si lhůty stanovují sami, vyjádření viz výše. Jelikož smyslem hodnocení průběhu vzdělávání je zjistit úroveň metod a forem práce používaných pedagogy v práci s dětmi, je četnost záznamů, případně jejich doplnění u jednotlivých dětí velice různá neboť závisí na individuálních potřebách. Jak respondenti uvádějí není potřeba zachovávat pravidelné intervaly, ale spíše

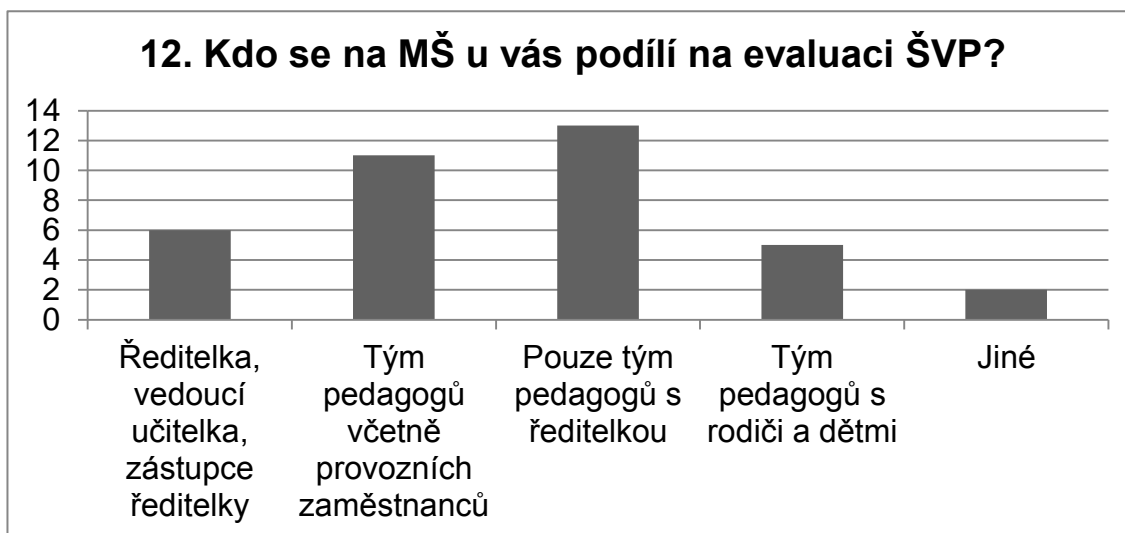
průběžně doplňovat záznam tak, aby postupně poskytoval stále dokonalejší obraz o osobnosti dítěte a jeho jedinečnosti. Respondenti se ve většině shodli, že zcela postačuje interval 2 – 4 x ročně. Četnější záznamy posun dítěte a jeho vzdělávací pokroky nezachytí tak dobře.

Graf č. 8

Zjistili jsme, že polovina respondentů uvedla, že ještě nikdy nevyužili evaluační nástroj videozáznam. Brainstorming nepoužilo 5 respondentů, SWOT analýzu a diagnostické testy nepoužilo shodně 6 respondentů a jiné uvedli 2 respondenti.

Jak jsme zjistili, videozáznam není v současné době příliš využíván, ale respondenti by o tento evaluační nástroj zájem měli. Jako důvod, proč ještě tento nástroj nepoužili, byla vysoká pořizovací cena videokamery a neochota pedagogů vynaložit značnou časovou rezervu na vyhodnocování videozáznamu.

Graf č. 9

Zjistili jsme, že třetí výzkumný předpoklad byl vyvrácen. Jelikož se na evaluaci ŠVP podílí tým pedagogů s ředitelkou a nikoliv tým pedagogů s provozními zaměstnanci ani tým pedagogů s rodiči. Za pozitivní lze označit, že na žádné mateřské škole zapojené do výzkumného šetření neprovádí hodnocení a formulaci opatření jeden člověk. Účast ředitele školy je při vyhodnocení závěrů z evaluační činnosti velmi důležitá, a to zejména pokud jsou závěry a výsledky hodnoceny jako neuspokojivé. V praxi to znamená, že při zjištění nežádoucího stavu přistupují ředitelé k nejrozumnějším opatřením, sankcím nebo nařízením se stanovením přesných termínů opakovaných šetření, kontrol a následných náprav. Při zjištění pozitiv k tomu zpravidla nedochází, jelikož pozitiva jsou považována za samozřejmost.

13. Jakým evaluačním nástrojům dáváte přednost při hodnocení výsledků vzdělávání? (Uveďte 3 a zdůvodněte)

U této otázky jsme dospěli k závěru, že při hodnocení výsledků vzdělávání uvedlo 30 respondentů, že dávají přednost evaluačním nástrojům v tomto pořadí:

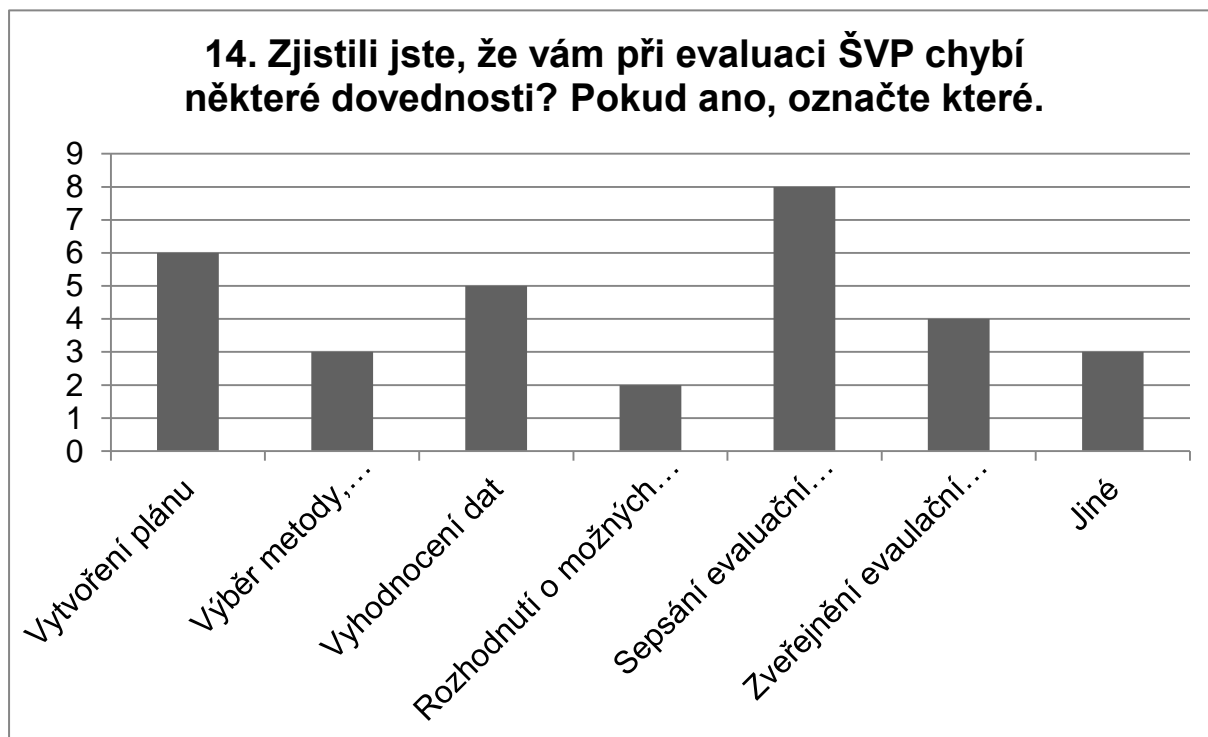
- Pozorování 11 (36,7%)
- Rozhovor 9
- Diagnostické kresby 7
- Dotazníky 6
- Hospitační záznamy 5

- Diagnostické testy 5
- Sebehodnocení 3
- Diskuse 2
- SWOT analýza 1

Třináct respondentů neuvedlo plný počet evaluačních nástrojů (3), kterým dávají přednost při hodnocení výsledků, šest respondentů neuvedlo odůvodnění svého výběru. Vzdělávacími výsledky respondenti rozumí, jak uvedli, především výsledky dosahované u dětí. V předškolním vzdělávání jsou to individuální rozvojové a vzdělávací pokroky, jichž děti v průběhu předškolního vzdělávání postupně dosahují. Rozvojové a vzdělávací pokroky dětí respondenti vnímají jako výsledky své práce, jejichž hodnocení nám poskytuje zpětnou vazbu o tom, zda nabídka i postupy, které pedagogové volí jsou pro děti vhodné a dostatečně účinné.

Respondenti ve svých odpovědích uvedli, že k hodnocení vzdělávacích pokroků dítěte potřebujeme získat dostatek informací. Důležité je promyšlení metodiky a způsobů jak potřebné informace získat. **36,7% respondentů uvedlo, že je získávají především náhodným i cíleným pozorováním dítěte v běžných podmínkách a situacích.** Kromě nejrozličnějších záznamových archů můžeme použít i jiné nástroje. Viz výše.

Zjistili jsme, že respondenti zjišťují úspěšnost dětí i informacemi od učitelek ze základních škol. Jako velice pozitivní uvedli, že v posledních třech letech nedošlo k vrácení dítěte zpět do mateřské školy pro nedostatečnou připravenost na školu. **Uvedlo 76,6% respondentů.**

Graf č. 10

Jak uvedlo 30 respondentů, stále ještě chybí některé dovednosti při evaluaci ŠVP.

- Vytvoření plánu cítí jako nedostatečnou dovednost 20% respondentů
- Metody, nástroje techniky uvedlo 10% respondentů
- Vyhodnocení dat uvedlo 16,7% respondentů
- Rozhodnutí o opatřeních uvedlo 6,6% respondentů
- Sepsání evaluační zprávy uvedlo 26,7% respondentů
- Zveřejnění evaluační zprávy uvedlo 13,4% respondentů
- Jiné 6,6% respondentů

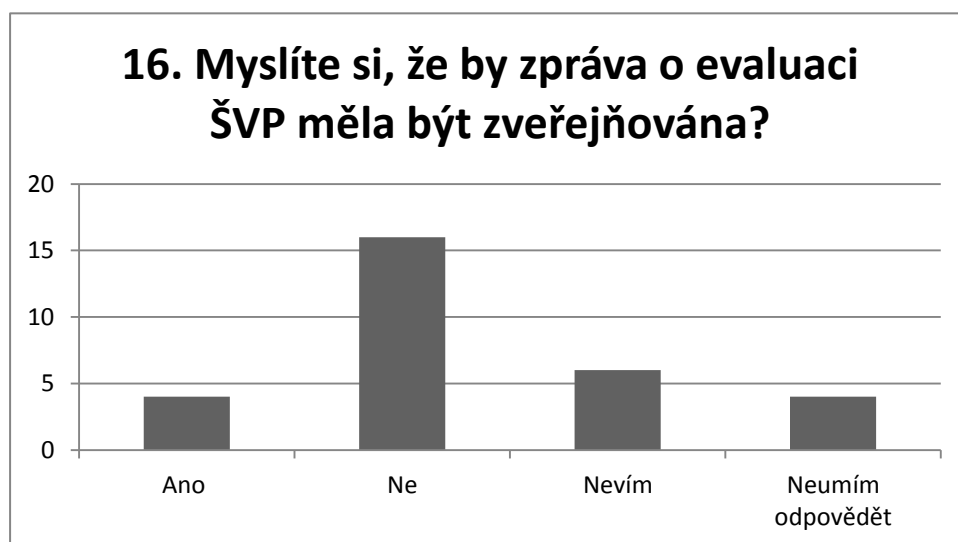
Z tohoto zjištění je patrné, že hodnocení ŠVP a vnitřní evaluace mateřské školy patří stále k nejobtížnějším činnostem ředitelů a pedagogů.

Graf č. 11

Zjistili jsme, že 76,6 % respondentů zpracovává evaluační zprávu písemně. 13,3% zprávu písemně nezpracovávají a 10% neumí zodpovědět otázku.

Respondenti nejčastěji uváděli, že hodnocení ŠVP zpracovávají písemně v rámci autoevaluační zprávy za mateřskou školu.

Graf č. 12

Graf udává, že z celkového počtu 30 respondentů odpovědělo kladně 13,3% . 53,3% se vyjádřilo pro nezveřejnění zprávy, 20% se vyjádřilo, že neví a 13,3% neumělo otázku zodpovědět.

Bohužel u většiny respondentů přetrvává názor, že by objektivní zveřejněná zpráva se všemi klady, ale zejména zápory, mohla sloužit zřizovateli, ale i rodičům jako negativní zpětná vazba špatně odvedené práce ze strany mateřské školy, že aktuální úroveň mateřské školy je slabá. Nepřetrvává zatím názor, že odkrývání slabých stránek a práce se změnou jako kroky otevřenosti školy vůči veřejnosti, by měly navozovat vůči škole důvěru.

13 Závěr

Jelikož počet respondentů z Libereckého kraje, kteří se zapojili do výzkumného šetření je relativně nízký, není možné výsledky zevšeobecňovat a dělat z nich plošné závěry pro české školství. Jsou však skutečným obrazem současného stavu evaluace ŠVP na mateřských školách v Libereckém kraji. Závěrem musím konstatovat, že evaluace ŠVP jako podoblast autoevaluace mateřské školy, stále ještě patří mezi jednu z nejnáročnějších oblastí hodnocení. Z výzkumu, z mé vlastní pedagogické praxe, ze studia inspekčních zpráv ČŠI a webových stránek mateřských škol v Libereckém kraji je patrné, že se mateřské školy snaží pojmenovávat klady i zápory své práce, pracují se zpětnou vazbou a naznačují v inovovaných ŠVP další strategie, ale je stále dost technik, na které je nutno se zaměřit a zdokonalovat je (metody, nástroje, plán evaluace, písemné zpracování evaluační zprávy).

Klíčovým momentem celého procesu evaluace je to, jak je nahlíženo na negativní zjištění stavu v určité oblasti práce a také jak se zachází s chybou. Důležitý je princip hledání podstaty věcí, hodnot. Zjištění chyb, negativních informací nemá být při evaluaci považováno za hrozbu, ale naopak za příležitost zlepšit svoji práci. Zde se však ještě mateřské školy cítí jako na tenkém ledu.

Z prostudování závěrečných zpráv ČŠI jakožto extérního hodnotitele ředitelky mateřských škol (30 inspekčních zpráv) v Libereckém kraji, jsou patrné a pojmenované tyto klady. Ředitelky splňují předpoklady pro výkon funkce, zajišťují podporu realizace ŠVP, vydané vnitřní školní dokumenty jsou v souladu s platnou legislativou. Všechny ředitelky mají jasnou představu o dalším směřování školy, vedení lidí a o realizaci vnitřních proměn školy. ČŠI ve svých

zprávách ve většině případů (25 ze 30) hodnotí kladně materiální předpoklady pro naplňování záměrů ŠVP. Ze zpráv je patrné, že učební materiál, pomůcky a hračky jsou doplňovány a inovovány. Ředitelky mají promyšlené priority ve stavu interiéru, potřebných technických úprav budov i venkovních hracích ploch pro děti.

Kladně je ČŠI hodnoceno stanovení nových cílů ŠVP mateřských škol podle kritérií ČŠI na příslušný školní rok. Předškolní vzdělávání na mateřských školách se uskutečňuje v souladu se ŠVP. Učitelky pečlivě vyhodnocují vzdělávací pokroky dětí a výsledky v dílčích tematických celcích. Kladně je hodnoceno dostatečné množství podkladů pro evaluaci (třídní analýzy, portfolia dětí, dotazníky rodičů, pedagogů, provozních zaměstnanců, individuální plány pro děti s odkladem školní docházky). Velice kladně je hodnoceno cílené sledování úspěšnosti dětí při přechodu do ZŠ a snižování počtu odkladů nástupu školní docházky.

Výsledky z praxe ukazují různorodé přístupy i zkušenosti z hodnocení ŠVP. Pro některé je to práce navíc, administrativní záležitost, pro někoho ohrožení, pro jiné naopak zábava, podpora sebedůvěry, prostředek profesního i osobního růstu. Nejde jen o pouhý sběr informací či psaní zpráv, ale jde především o pojmenování reality, navrhování změn, přijímání opatření a zejména odpovědnosti za výsledky své práce.

Přestože výzkumné šetření potvrdilo, že mateřské školy v Libereckém kraji mají dostatečnou metodickou pomoc, necítí ji jednoznačně ve všech oblastech hodnocení. Problematická je stále oblast samotného sepsání zprávy (26,7%), vyhodnocování dat (16,7%) i samotná tvorba plánu hodnocení ŠVP (20%).

A jak tedy pomoci mateřským školám s problematickými oblastmi? Především:

- Metodickou pomocí (zpracované metodiky, vytvořené nástroje)
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků cíleně na tvorbu plánu, vyhodnocování dat a sepsání zprávy.
- Poradenství – poradenské a konzultační služby (vnějšího experta, který přináší do procesu evaluace větší objektivitu)
- Přístup k informacím (odborné publikace, články v odborném textu, výstupy projektů a výzkumů, tematicky zaměřené portály, webové stránky atd.)

- Vytváření sítí spolupracujících škol (předávání zkušeností, čerpání nových informací zejména v problémových oblastech hodnocení ŠVP)
- Realizace odpovídajících rozvojových programů.

Měnit postoje pedagogů je z časového hlediska mnohem náročnější, než měnit jejich odbornost. Školy, které evaluační procesy smysluplně realizují, si nedokáží představit, že by mohly pracovat jinak. Proto je příprava aktérů změny, rozvoje jejich způsobilosti změnu provést nutná a je potřebné jí věnovat dlouhodobou, systematickou a adekvátní pozornost.

Dle výsledků výzkumu lze dále konstatovat, že respondenti hodnotili ŠVP pozitivně, uvedli, že práce podle tohoto druhu dokumentu jim vyhovuje, i když jak přiznali, se potýkají a celou řadou problémů. Ty zpravidla pramení z nesplnění některých podmínek, které RVP PV předpokládal. Zejména vysoká naplněnost tříd limitující naplňování některých požadavků RVP PV a narůstající administrativa, kterou musí pedagogové písemně zpracovávat. Nad těmito zjištěními bude třeba se zamyslet, případně je ověřit v jiných šetřeních a hledat vhodné cesty k jejich řešení.

14 Použité prameny a literatura

¹PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7

²BEČVÁŘOVÁ, Z. Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-221-8

³VAŠTÁTKOVÁ, J. Úvod do autoevaluace školy. Olomouc, Pdf UP 2006.

⁴HAVLÍNOVÁ, M.; VENCÁLKOVÁ, E. a kol. Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole. Aktualizovaný program. Praha: Portál 2006, ISBN 80-7178-383-8

⁵SLAVÍK, J. Hodnocení v současné škole. Praha: Portál 1999.

⁶NEZVALOVÁ, D. Konec nebo začátek evaluace a autoevaluace u nás?

⁷BEČVÁŘOVÁ, Z. Současná mateřská škola a její řízení. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7

⁸CHVÁL, M. Cesta ke kvalitě [online]. Dostupné na < [http:// www.nuov. cz / ae/](http://www.nuov.cz/ae/)

⁹SEDLÁČKOVÁ, H.; SYSLOVÁ, Z.; ŠTĚPÁNKOVÁ, L. Hodnocení výsledků vzdělávání. Praha: Wolters Kluver ČR, a.s. 2012. ISBN 978-80-7357-884-8

¹⁰POL, M.; LAZAROVÁ, D. Spolupráce učitelů – podmínka rozvoje školy: řízení, spolupráce, konkrétní formy a nástroje. Praha: Agentura strom, 1999, str. 8. ISBN 80-86106-07-1

¹¹Klíčové kompetence. Dostupné na < [http://www.nuov.cz/publikace a periodika/ vzdělávání - 2-2012](http://www.nuov.cz/publikace-a-periodika/vzdělávání-2-2012)

¹²CHVÁL, M. Cesta ke kvalitě [online]. Dostupné na < <http://www.nuov.cz/ae/>

¹³SMOLÍKOVÁ, K. Autoevaluace mateřské školy. Metodická příručka k vlastnímu hodnocení. Praha: VÚP, 2008. ISBN 978-80-87000-22-9

¹⁴PRŮCHA, J. Pedagogická evaluace. Brno MU, 1996a, ISBN 80-210-1333-8.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

SMOLÍKOVÁ, K. a kol. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2006. ISBN 80-87000-00-5

SLAVÍK, J. Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi. Praha: Portál 1999. ISBN 80-7178-262-9.

STARÝ, K.; SHÁNILOVÁ, I. Koordinátor autoevaluace. Praha: NIDV, 2010. ISBN 978-80-86956-57-2

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0

KEKULE, M. Rámec pro vlastní hodnocení školy. Praha: NIDV, 2011. ISBN 978-80-87063-48-4

BOUROVÁ, M. Evaluace a hodnocení v mateřské škole. Nový Bydžov: ATRE, 2003

SYSLOVÁ, Z. Autoevaluace v mateřské škole. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0183-0

SYSLOVÁ, Z. Školní vzdělávací programy a evaluace v mateřské škole./ CD ROM / Praha: Verlag Dashofer, 2008. ISSN 1802 – 4130

Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy. VÚP Praha: Tauris, 2006

15 Přílohy

1) Dotazník

Vážená paní ředitelko,

V rámci výzkumu využití evaluačních nástrojů při hodnocení ŠVP na mateřských školách v Llibereckém kraji, jsem připravila dotazník, jehož vyplnění Vás připraví maximálně o 10 minut času. Velmi by mi pomohlo, kdybyste tento dotazník vyplnila a podělila se tak o pro mne velmi cenné informace. Dotazník je anonymní a bude sloužit pouze pro účely výzkumné závěrečné práce. Pouze v případě, že by Vás výzkum v Libereckém kraji osobně zajímal, ochotně Vám zašlu zpracované výsledky. Z tohoto důvodu připojte Vaši e-mailovou adresu.

Dotazník, prosím Vás, vyplňte do 14 dnů od jeho doručení.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas.

S pozdravem

Červová Naděžda ředitelka MŠ Lučany nad Nisou

1. Kolik tříd má vaše zařízení?

a/ 1-2

b/ 3-4

c/ 5-6

d/ více

2. Jakou pozici zastáváte na mateřské škole?

a/ ředitelka

b/ vedoucí učitelka

c/ učitelka

3. Máte na škole dostatečnou metodickou podporu potřebnou k evaluaci ŠVP?

a/ ano

b/ ne

c/ neumím zodpovědět otázku

4. Využíváte při hodnocení ŠVP evaluační nástroje?

a/ ano

b/ ne

c/ neumím zodpovědět otázku

5. Pokud evaluační nástroje při hodnocení ŠVP využíváte, označte prosím jaké,/ použijte do závorky na číselné škále od 1 do 10, přičemž 1 je nejpoužívanější, 10 nejméně používaný/

a/ pozorování

b/ rozhovor

c/ hospitační archy

d/ ankety

e/ dotazníky pro rodiče

f/ dotazníky pro pedagogy

g/ dotazníky pro provozní zaměstnance

h/ analýza dokumentace

ch/ diagnostické kresby dětí

i/ sebehodnocení

j/ jiné, prosím uveďte

6. Evaluační nástroje získáváte ze zdrojů:

a/ vlastních

b/ převzatých

- 7.** Pokud využíváte vlastní zdroje, prosím uveďte jaké a zdůvodněte.
- 8.** Z převzatých zdrojů využíváte, prosím uveďte a číselnou škálou 1-4 očísľujte / 1 –nejvyžívanější, 4 – nejméně využívaný/
a/ vzdělávací akce
b/ tištěné publikace
c/ internet
d/ CD
e/ jiné, prosím uveďte
- 9.** Jakým evaluačním nástrojům dáváte přednost při hodnocení PODMÍNEK pro vzdělávání?
Prosím uveďte nejméně tři a zdůvodněte.
- 10.** Jak často hodnotíte PRŮBĚH vzdělávání?
a/ denně
b/ příležitostně
c/průběžně
d/ po ukončení tématu / projektu/
e/po ukončení integrovaného bloku
f/čtvrtletně
g/pololetně
h/ ročně
ch/ 1x za 3 roky komplexně
- 11.** Který z evaluačních nástrojů jste ještě nikdy nepoužila a chtěla byste ho do budoucna použít?
a/ videozáznam
b/ brainstorming
c/ SWOT analýzu
d/diagnostické testy
e/ jiný nástroj, prosím uveďte

12. Kdo se na mateřské škole u vás podílí na evaluaci ŠVP?

a/ ředitelka, vedoucí učitelka, zástupkyně ředitelky

b/ tým pedagogů včetně provozních zaměstnanců

c /pouze tým pedagogů

d/ tým pedagogů s rodiči a dětmi

e/ jiná odpověď, prosím uveďte

13. Jakým evaluačním nástrojům dáváte přednost při hodnocení VÝSLEDKŮ vzdělávání?

Prosím uveďte nejméně tři a zdůvodněte.

14. Zjistili jste, že vám při evaluaci ŠVP chybí některé dovednosti?

a/ vytvoření plánu evaluace zahrnující cíl a oblasti

b/ výběr metody, nástroje a techniky pro získání potřebných informací

c/ vyhodnocení dat

d/ rozhodnutí o možných opatřeních

e/ sepsání a zveřejnění zprávy

15. Evaluační zprávu písemně zpracováváte:

a/ ano

b/ ne

c/ jiná skutečnost, prosím uveďte

16. Myslíte si, že by zpráva o evaluaci ŠVP měla být zveřejňována?

a/ ano

b/ ne

c/ nevím

d/ jiný názor, prosím uveďte